

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Novæ Observationes Et Additiones Ad A. R. P. D. Bartholomæi Gavanti Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli ac Sac. Rit. Congregat. Consultoris Commentaria In Rubricas Missalis Et Breviarii Romani

Adjectis Summorum Pontificum & Sac. Rit. Congreg. Decretis usque ad
præsens emanatis

Complectens III. & IV. Partem Commentariorum Gavanti in Rubricas
Missalis

Merati, Gaetano Maria

Augustæ Vindellicorum, 1740

VD18 10783695-002

De Sabbato Sancto. X.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39964

Altari, & faciem ad Populum, intonat voce alta Hymnum *Vexilla Regis prodeunt*; Quem cum secundo Clerico prosequitur &c. Revertitur Processio ad Altare ordine sequenti. Primò Sodales, seu pii Viri cum cereis accensis; Post eos Crux Processionalis, deinde Thuriferarius continuè Thuribulum agitans; Denique Celebrans sub Baldacchino, vel sub Umbella, habens secundum Clericum ante se à sinistris.

Cùm perventum fuit ad Altare majus, Sodales, & pii Viri remanent extra Cancellos, ibique dispositi Cereos accensos usque ad

Officii finem in manibus tenebunt. Crux Processionalis reponitur prope credentiam; Baldacchinum verò, seu Umbella deponitur ante Cancellos, & loco proprio collocatur; Celebrans accedit ad Altare, & Calicem ponit super Corporale, soluta vitta apposita ad cautelam, & velum ejusdem Calicis extendit, ut sit in initio Missæ: deinde genuflectit, surgit, velum humerale deponit, & stans, Thus sine osculis & benedictione in Thuribulo ponit, deinde genuflectens, ibi in suppedaneo, vel descendens ad infimum gradum, Sacramentum triplici ductu incensat adhuc parvo velo tectum.

De reliquo Officio, & Ritu hujus Feriæ. §. V.

Inensato Sanctissimo Sacramento, Celebrans surgens, accedit ad Altare, & genuflectit, deinde amovet Velum de Calice, postea Patenam, quam invertens, ponit super Corporale in medio, postmodum removet Pallam, & Calicem accipiens, deponit ex eo Hostiam super Patenam, cavens ne illam digitis tangat, & si fortè tetigerit, lavat digitos ibidem in vase ad hoc præparato, & aquam continente (quam postea ipse Celebrans suscipiet post suam communionem) & digitos statim extergit; Tunc Celebrans respectivè prosequitur omnia, ut in Missali disponitur.

Ministrabunt etiam, si fieri potest, aliqui Sodales alicujus Confraternitatis in suo habitu, ut omnia convenientiori modo fieri valeant. Expleto officio, Celebrans, Cotta,

& Stola indutus, reportabit ad locum paratum Hostias, seu particulas contentas in Pyxide, pro Infirmis è loco, ubi priùs erat Calicem cum Sanctissima Hostia, & si aliter fieri non possit, remanebit ibidem.

Reposita dicta Pyxide, antequàm Lampas continuè ardeat, omnes genuflectunt, & datur signum meridianum Salutationis Angelicæ cum crotalo. Tandem extinguuntur Cerei Altaris, & ab Acolythis omnia reportantur in suis locis; sunt alia minutiora, & leviora, quæ libenter omittimus, cum ex prædictis facile intelligi possit, quid in hac occasione sit agendum. Ex Bauldry Part. 4. cap. 10. art. 5. Ex Memoriali Rit. pro Ministris Ecclesiis, & ex aliis Auctoribus &c.

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. X. De Sabbato Sancto.

Pro Ritibus servandis à principio Officii hujus diei, usque ad Benedictionem Cerei.

De præparandis necessariis pro Officio hujus diei. §. I.

I. Rubric. n. 2, pag. 202. & Gavanti. ibid. datur summo mane Ecclesiæ, & ornatur, parantur etiam omnia ejus Altaria pretiosioribus ornamentis.

ornamentis albis. Altare verò majus vestitur duplici pallio; interiore quidem albo pretioso, & exteriore violaceo, quod facile potest amoveri; super idem Altare ponitur sex candelabra, vel plura, juxta Ecclesie consuetudinem, cum totidem Cereis albæ ceræ, & Crux in medio discooperata; Tabernaculum SS. Sacramenti tegetur conopeo, ut infra, ut si quæ sint statuæ vel Imagines in ipso, minime appareant, nisi saltem finitis Litanis, & tunc tam illæ, quam aliæ per Ecclesiam de tegetur; Gradus etiam Altaris tunc tapetibus Feltivis operientur, quia decentius est, ut remaneant nudi usque ad illud tempus.

Etiam Altaria Minora, si commodè fieri potest, cooperiuntur duplici Pallio, violaceo nimirum super album, ita ut removeri facile possit violaceum ab omnibus Altaribus, circa finem Litaniarum; vel deficientibus Palliis Violaceis pro suprascriptis Altaribus Minoribus, saltem erunt cooperienda etiam ante officium, quamvis in ipsis non sit dicenda Missa, Pallio albo, Nicolaus de Bralione *part. 3. cap. 13. num. 1.*

Candelæ super Altare majus relinquuntur extinctæ, donec erit tempus eas accendendi, ut infra.

Conopeum Tabernaculi subtus sit album, supra violaceum, facile removendum circa finem Litaniarum, si fieri potest; aliter tegetur initio solo tegumento albo. Item Baldacchinum seu umbraculum, quod est appensum super Altare majus, sit album. Bauldry *part. 4. cap. 11. de Sabbato Sancto dist. 1. n. 1.* Turrinus *part. 3. sect. 2. cap. 3. de Sabbato Sancto.*

Lampades extinctæ ante Altare ita aptentur, ut facile suo tempore accendi possint, ut infra dicitur. Imagines omnes in Ecclesia adhuc tectæ remaneant usque ad finem Litaniarum, exceptis Crucibus, quæ heri tectæ fuerunt. Bauldry *suprà n. 3.* Vinitor *part. 6. tit. 13. de Sabbato Sancto num. 2.*

Ad cornu Epistolæ in plano apponatur scannum oblongum nudum (vel triascabella)

ut possint sedere Celebrans, & Ministri Sacri, ad Prophetias; sed paulò ante Missam cooperiatur prædictum scannum panno viridi pro Missa sollempni. Bauldry *suprà n. 4.* Biffus *lit. S. n. 6. §. 2.* Castaldus tamen in *Ceremoniali lib. 3. cap. 19. n. 1.* tenet, tale scannum etiam ante Missam sollempnem debere tegi panno violaceo.

Super Credentiam, paratam in Presbyterio in plano à latere Epistolæ, ponitur Caxix paratus, tectus suo Velo albo, & Bursa, similiter duo Cussini, unus violaceus, alter albus, duo item Missalia iisdem coloribus tecta, ampullæ Vini, & Aquæ, cum Manutergio, velum hamerale album pro Subdiacono, & Campanulæ pulsandæ ad Angelicum Hymnum. Ponantur etiam super ipsam aliquæ Candelæ ceræ, quibus uti debent Acolychi suo tempore, pro accendendis Lampadibus, & Candelis Altaris. Hæc autem omnia, quæ super Credentia sunt, cooperiri possunt ante officium, & usque ad Missam exclusivè, aliquæ velo violaceo; vel ibidem poni possunt paulò ante Missam, tunc cum dicuntur Litanis, si commodè fieri possit. Bauldry *suprà n. 5.*

Si autem Benedictio Fontium fieri debeat, ibidem ponentur duo Candelabra Ceroferariorum, aliàs relinquuntur in Sacristia cum cereis albis.

Parentur ibidem prope Credentiam tres Cussini coriacei, vel ex panno violaceo, capiti Celebrantis & Ministrorum supponendi, dum sunt prostrati ad Litanias. Biffus *lit. S. n. 6. §. 2.* Ceremoniale Monasticum *lib. 4. cap. 10. §. I. num. 4.*

In plano à latere Evangelii, seu eo loco in quo solet Evangelium cantari, aptetur Pulpitum facie ad Populum, seu melius ad meridiem versa, vel juxta consuetudinem ponatur legile, tectum velo albo pretioso, pendente ad terram, & super illud imponatur pulvinus, intextus auro, vel argento, ubi cantari debet Prætonium à Diacono.

Post

Post dictum Legile seu Pulpitum, versus parietem collocetur Candelabrum: sicut elaboratum, & magnum; pro Cereo Paschali sustinendo, sive etiam loco dicti Candelabri, ponatur Angeli simulacrum, quod mysterio videtur congruum, ut notat Castaldus *lib. 3. sect. 7. cap. 1. num. 1.* ad sustinendum dictum Cereum Paschalem. Solent etiam aliqui quoddam Brachium ligneum inauratum parieti adherens preparare, pro Cereo sustinendo, quod licet non videatur improbandum, præsertim pro Ecclesiis minoribus, convenientius tamen est, uti prædicto Candelabro magno, & eminenti, cum id sit conformius Ceremoniali Episc. *lib. 2. cap. 27. §. 1.* & id etiam docet Bissus *lit. G. n. 55.* Observandum tamen est, quod Candelabrum prædictum debet esse in tali situ, ut non sit impedimento prospectui, & aditui ad Altare, neque Diacono ad cantandum Evangelium tempore Paschali.

Cereus Paschalis, ponendus supra dictum Candelabrum, sit cereæ albæ, in quo intra Crucis effigiem debent adesse quinque foramina in modum Crucis disposita, adhibito ferro calido, si opus sit, pro insigendis in eo quinque granis Incensi; infra verò dictam Crucem possunt Sancti Patroni, vel Titularis, aut loci, seu Religionis insignia depingi. Castaldus *sup.* Cereus iste sit ponderis octo, aut decem librarum, pro laudabili quarumcunque Ecclesiarum consuetudine, nam quanta esse debeat illius magnitudo, non est determinatum. In quibusdam Ecclesiis idem Cereus est triginta trium librarum pondo, in honorem triginta trium Anorum Domini N. J. C. In Sacrosancta Basilica Lateranensi est octoginta librarum, & collocatur super columnam marmoream, tortuosè elaboratam, & etiam in aliis Ecclesiis Romæ super columnam Cereus iste ponitur: imò ab origine sua hic Cereus Columna erat cerea, ut asserit etiam Claudius de Vert *tomo 2. suarum explicationum pag. 123.* nec non Grancolas *lib. 2. sui Comment. Histo-*

rici cap. 66. in qua cerea columna inscribatur, hoc est stylo quodam imprimatur officii ordo per totum annum, usque ad futurum Pascha, unde annus incipiebat, & Breve anni appellabatur; quod quidem Breve deinceps aptius visum fuit inscribi per cartam, & affigi dicto Cereo, ut sit etiam hodie in Rothomagensi, & Glouciensi Beatae Virginis Ecclesia. Refert Beda, Monachos Romam à se missos cognovisse Natalis diem in novo Cereo S. M. Majoris anno 751. & Papebrochius in Mense Majo addit: *Ordo Fistorum pro anno sequenti inscribatur 1000. ubi anno legendus.* Alia spectantia ad dictum Cereum Paschalem, præsertim ad ipsius benedictionem, tradentur infra à nobis, & alia legi poterunt apud cit. Grancolas, de Vertane non apud Edmundam Martene, de antiqua Disciplina *cap. 24. §. 5. & seqq.* & Ant. Ballante in suis *Observationibus ad Ritum Ecclesie Laudunensis. pag. 814. & seqq.*

Præterea prope dictum Candelabrum, sustinens cereum Paschalem, paratur in plures marmoreus, vel ligneus, ad sustinendam Arundinem post cerei Paschalis Benedictionem, de qua Arundine paulò infra. Ritus prope dictum Candelabrum paratur Scabellum graduatum ligneum, pro ascendendo ad cereum, & Virga cum candela et eo accendenda.

Paratur etiam in Choro aliud legile nudum, pro legendis Prophetiis suo tempore.

In Sacristia preparantur Paramenta violacea pro officio ante Missam, scilicet Pluviale, Planeta pro Celebrante, duæ Planete purpureæ pro Ministris Sacris, Stola duæ, cum suis Manipulis etiam violaceis, nec non tres Amictus, tres Albæ, tria Cingula, pro Celebrante, & Ministris. Pro Missa sollempni preparantur Planeta, Dalmatica, & Tunicella, cum suis Manipulis, & Stolis, omnia albi coloris.

Item in Sacristia preparantur Arundo, cum tribus candelis albis in ejus cuspidibus positis, quarum singulæ erunt duarum uncierum, & quæ in infima sui parte desinant

desinant in unam Candelam, & postea distinguantur in tres quasi Ramos, ex eodem trunco nascentes, æqualiter inter se distantes, & desinentes in triangulum. Debet autem esse vera arundo, & non alius baculus, ut aliqui male faciunt. Bissus *lit. A. n. 460. §. 2.* Cujus altitudinis debeat esse prædicta Arundo, Bissus *cit. §. 2.* censet, in hoc ferendam esse communem praxim. Bauldry *suprà n. 12.* dicit, debere esse decem circiter Palmorum, cujus opinio nobis arridet. In Ordine tamen Romano Cajetani describitur talis arundo trium cubitorum cum dimidio alta, & ita etiam in ordine Romano Amelii. Denique dicta arundo floribus ornari, & undequaque circumtegi potest, ut innuit etiam Gavantus *hoc tit. 10. post Rubricam §. lit. M.* sed ita ornetur, ut appareat ex aliqua parte arundo, non baculus, seu quid aliud; de eadem arundine, præsertim de illius origine, sermonem iterum habebimus infra cum Gavanto *loc. cit.*

Item præparetur in Sacristia Thuribulum, cum Navicula Incensi, & etiam pellicula argentea, vel ex alia materia, in qua sint quinque grana Incensi uovi (quod masculum vocat Paris Crassus *de Cerem. Cardinali & Episcop. lib. 2. cap. 48. pag. mibi 107. à tergo*) pulchrè elaborata in modum nucis Pinæ, terreisque clavibus suffulta, & in extremitate incusata, modò tamen plus thuris appareat, quam alterius rei. Bauldry *suprà n. 13.* Bissus *suprà lit. S. n. 63. §. 10.*

Si non sit faciendâ Benedictio Fontis Baptismalis, vel etiam in suppositione, quòd pro Missâ sollempni Celebrans & Ministri Sacri Paramenta sumant in Sacristia, & ex ea ad Altare procedere debeant; tunc Candelabra pro Ceroferariis præparentur in Sacristia, ut prædicti Ceroferarii, ea ibidem sumentes, cum Celebrante, & Ministris, ad Altare pro Missâ sollempni procedant. Si vero sit faciendâ benedictio Fontis Baptismalis, supradicta Candelabra ponantur super

Gavant, Rubr. Miss.

Credientiam, ut finitis Prophetiis (paulò antè, & non priùs, Candelis prædictorum Candelabrorum accensis, sumpto lumine ex Cereo, vel ex una de tribus Candelis Arundinis) Ceroferarii easumant, ad associandum de more Cruciferarium. Item hæc Candelabra super Credentiam poni debent, si Celebrans & Ministri Sacri pro Missâ sollempni Paramenta sumant in loco Altari vicino, puta retro illud, quia tunc non ordinatur Processio cum Ceroferariis, Celebrans enim paratus cum Ministris Sacris in loco vicino statim est ad Altare. Bissus *lit. S. num. 63. §. 11.*

Il. Rubric. n. 2. pag. 202. & Gavant, *ibid. col. 1. lit. b Interim excutitur ignis de lapide &c.* Pro novi ignis benedictione, præparari debet opportuno tempore ante Nonam, extra Januam majorem Ecclesiæ, vel in atrio, vel in ipsius aditu (vel etiam in Claustro apud Regulares) pavementum conspersum herbis, & flosculis odoriferis, quibus etiam debet conspergi via, qua procedendum est de illo ad Altare. Castaldus *lib. 3. sect. 8. cap. 1. num. 4.* Bauldry *suprà n. 20.* Hippolytus à Portu *cap. 3. de Sabbato Sancto Art. 1. n. 15.* In supradicto loco parari etiam debet mensa aliqua cooperta sola Mappa munda, Castaldus *sup. sine Cruce, sine Candelabris, Bauldry sup. n. 14.* Hippolytus à Portu *cit. loc.* Supra hanc Mensam quasi in cornu Evangelii ponatur Dalmatica, Stola, & Manipulus albi coloris pro Diacono, Castaldus, Bauldry *suprà;* & alius Manipulus violaceus pro Subdiacono quasi in cornu Epistolæ; Hi enim ibidem sumere debent prædicta Paramenta, facta ignis, & quinque Granorum Incensi Benedictio, ut infra, nisi tamen aliud notetur. Bissus *lit. C. n. 556. §. 1.* Item præparetur ibidem in medio Missale, Scamnum seu Scabellum, quod sit à dextris Celebrantis, seu Mensula mappa tecta, cui superponatur vas aptum, in quo Carbores extincti pro benedicendo novo igne accendantur. Item paratur Busia, seu duæ Candelæ

Hhhh

lx li.

la simul nexa, ut difficilius extingui possint, & Laterna includens Candelam, nec non ligna sulphurata, pro ponendo novo igne in Thuribulo, forcipes ferrei; item Instrumenta omnia necessaria, ad excutiendum novum ignem è filice.

In dictum locum, ante accessum Celebrantis, deportetur Arundo, quæ in summitate habeat tres Candelas extinctas, & eadem tunc firmetur. *Bissus lit. S. nam, 6. §. 2.*

De Præparandis in Ecclesia, ubi adest Fons Baptismalis, §. II.

Si Ecclesia habeat Fontem Baptismalem, locus ejus parari debet mediocriter, non sumptuosè, ut correspondeat colori, qui primariè adhibetur à Celebrante, qui violaceus est, ac proinde non lætitiæ, sed mœrorem designans. Ita sentit Turrinus *part. 3. sect. 2. cap. 3. de Sabbato Sancto §. Paratur etiam.* Quamvis tamen Bauldry *suprà n. 16.* & Bissus *lit. F. n. 132. §. 1.* velint, quòd prædictus locus decentissimè paretur, cum Floribus, Vellis, cortinis, & tapetibus, & aliis hujusmodi ornamentis albis, si fieri potest, quia, ut ait præfatus Bauldry, hac die præcipuè recolitur memoria Sacrosancti Sacramenti Baptismatis. Extra Cancellos Baptisterii præparetur Credentia, sive aliqua Mensa parva, Mappa munda cooperta, supra quam poni debet una aut altera Mappula plicata, ad manus Celebrantis extergendas, cum tetigerit aquam; Vas amplum, & vacuum, implendum aqua, postquam benedicta fuerit, ante oleorum infusionem, reservanda pro sequenti die. & pro domibus Fidelium; Item aliud vas consuetum, cum Aspersorio, & Stola violacea pro Sacerdote, ad Populi aspersionem faciendam; Item ampullæ Oleorum Chrismatis, & Catechumenorum, ad ea infundenda in aquam Benedictam dicti Fontis Baptismalis, *Bissus supra §. 1. & 2. Gerlacus Vinitor part. 6. tit. 13. n. 6. Bauldry supra.*

De Benedictione novi Ignis §. III.

III. Rubric. n. 2. pag. 202. & Gavant. *ibid. col. 1. lit. c. Dist. Nona &c.* Quando

Nona dicetur in Choro, vel statim post ipsam recitatam, Celebrans in Sacrificia parabitur Amicis,

Item Bacile cum mica Panis, & Bacile cum Aqua, pro lavandis manibus Celebrantis, Turrinus *suprà*; nec non manutergium, pro extergendis ejusdem manibus ablatis, & Bombaceum, ad manus inunctas tergendas. Supradicta tamen parari etiam possunt ante Fontis Benedictionem.

Per octo dies ante in ipsa Ecclesia, nisi periculum immineat, nullus Infans baptizetur. Cerem. Episc. *lib. 2. cap. 27. §. 18.* Si igitur sint aliqui baptizandi, parentur Velle alba, Candela, Olea Sacra, & alia hujusmodi ad Baptismum necessaria, ut præscribitur in Rituali Romano, & præterea Paramenta alba, scilicet Pluviale, & Stola ibidem, ut Celebrans iis paratus actu baptizet Catechumenos. *Bauldry supra n. 18.*

Exponatur in Ecclesia, vel in Sacrificiabella, in qua describantur nomina illorum, qui ministrare debent hac die, legere Prophetias, Populum aspergere, baptizandos catechizare, necessariis providere, ita ut omnia suo tempore fiant sine tumultu, contentatione, & mora. *Bauldry supra n. 19.*

His omnibus dispositis, hora competenti datur signum crotalo, seu Instrumento ligneo, inchoandi Officium, & deinde recitantur Horæ minores in Choro, non accensis luminibus, *Bauldry supra art. 2. n. 1. & 2. Vinitor tit. 14. n. 2. Memoriale Rituum supra tit. 8. cap. 2. §. 1. num. 1.*

Amictu, Alba, nec non Stola, & Pluviali violaceis; Diaconus pariter Amictu, Alba, Stola, & Planeta plicata etiam violaceis; Subdiaconus pariter Alba, & Planeta plicata violacea, sed sine Manipulo; & denique tres, vel quatuor Acolythy induentur superpelliceis. Cum hæc peraguntur in Sacrificia, vel etiam dum recitatur Hora Sexta, in loco supra descripto, à Sacrificia, vel ab alio excutitur è siliçe Ignis extra Ecclesiam, & accenduntur Carbores, qui ibi reperiuntur extincti, ut adveniente Celebrante reperitur novus Ignis ibi accensus, qui ab eo debet benedici. Ex Cerem. Episc. lib. 2. cap. 17. §. 3.

De Benedictione novi ignis in Sacramento Sancti Gregorii nulla fit mentio, & ex Epistola Zachariæ Romani Pontificis data ad S. Bonifacium Moguntinum Antistitem colligitur, Ignis novi è siliçe seu Crystallo extracti benedictionem ignotam fuisse Romanæ Ecclesiæ Seculo VIII. viguisse tamen in aliquibus locis, maxime in Gallis, probat Bonifacii interrogatio, ad quam respondit prefatus Summus Pontifex. De hac Benedictione intelligendus videtur Leo Papa IV. in Homilia de Cura Pastoralis, ubi ait: *In Sabbato Pasche, extincto veteri, novus ignis benedicatur, & per Populum dividatur, & aqua benedicta; Quæ quidem verba leguntur etiam in Epistola Synodica Ratherii Veronensis Episcopi ad Presbyteros suæ Diocesis, quæ reperitur in Spicilegio Dacheriano. Habetur etiam mentio de usu excutiendi novum ignem, ad Cereum Paschalem accendendum, in Ordine Romano Cajetani, in quo legitur: Ignis excutitur de Crystallo, sive lapide, & accenditur, & referuntur tres Orationes, quæ in Benedictione Ignis dicebantur. Carthusiani novum Ignem non excutiant Sabbato Sancto, quia Sacrificia Lucernam accensam sine fine Officii recondit, qua in accendenda Lampade vivitur, neque benedicunt Cereum Paschalem; Alia spectantia ad originem. Ritus prædictæ Benedictionis novi Ignis in*

hac die, legi possunt apud Edmundum Martene, *De antiqua Eccles. Disciplina Cap. 24. n. 3.* nec non apud Grancolas *loc. supracit. cap. 65.*

Relumendo nunc priorem nostrum Sermonem; dum excutitur extra Ecclesiam novus Ignis à Sacrificia, vel ab alio, Celebrans, & Ministri Sacri accedunt ad sumenda Paramenta sua sibi respectivè convenientia; prout paulò antè diximus: *Bissus Lit. P. n. 28. §. 14.* Deinde ita parati præcedentibus Ministris, debito ordine, prout infra, alià de Clero procedunt omnes ad locum deputatum extra Ecclesiam, vel ad aditum illius, ut supra, pro benedicendo novo igne. *Bauldry supra n. 3. Bissus Lit. S. n. 6. Vinitor supra n. 3.* Hic notandum occurrit, quòd recitata Hora Nona, Dignitates, & Canonici non amplius ante Crucem Altaris genuflectunt, sed profundam tantùm faciunt inclinationem. *Memoriale Rit. supra §. 6. n. 3. in fine Pag. 288.*

IV. Rubric. n. 2. pag. 102. & Gavant. *ibid. col. 2. lit. d. Adstantibus sibi Ministris &c.* Ad locum igitur, in quo benedicendus est novus ignis, sequenti ordine procedendum est. Procedunt simul tres Acolythy, quorum qui est medius, deferit Vas cum Aqua benedicta, & Aspersorio intus; ad ejus sinistram alter Acolythus, qui portat pelvim, in qua sunt quinque grana Thuris pro Cereo benedicendo; ad dexteram verò tertius Acolythus, portans Thuribulum sine igne, & Naviculam cum Incenso, & Cochleari intus: Sequitur Subdiaconus, Epistolam cantaturus in Missa, nec non alter, deferens Crucem solus, sine Ceroferariis; deinde secundus Ceremoniarius, nisi malit ante omnes incidere: à Portu supra *Art. 2. Rubr. 1. in Adnot. n. 8.* sequuntur postea omnes de Clero, Nicolaus de Bralio *Part. 3. cap. 13. n. 3.* per ordinem, tum Ceremoniarius primus: à Portu supra; ultimò Celebrans, tecto Capite, habens Diaconum à sinistris, non elevantem simbriam Pluvialis ipsius Celebrantis, & nudo Capite, ambo tamen manibus jun-

& is procedunt ad locum, ut *suprà*, facta priùs debita reverentia Cruci, seu Imagini Sacristi &c.

V. Rubric. n. 2. pag. 202. & Gavant, ibid. col. 2. lit. e *Ante Portam Ecclesie &c.* Cum ad locum designatum extra Ecclesiam pervenerit Subdiaconus, sistit se ad Portam Ecclesie, ei renes vertens, faciem verò suam, & Crucifixi Imaginem vertat Celebranti, Clerus autem hinc inde disponitur, ita ut juniores Cruci viciniore sint, & seniores Celebranti, qui Celebrans, facie ad Portam Ecclesie versa, stat ante Mensam ibidem præparatam; Diaconus verò à dextris ejus, paulò tamen post eum, & ibidem tres Acolythi, qui *suprà*, videlicet ad dextram Diaconi ille qui de granis Incensii, ad dexteram hujus alteri de Thuribulo, & ad dexteram Thuriferarii ille de Aqua benedicta. Bauldry *suprà* n. 6. Bissus *suprà* §. 4. Vinitor *suprà* n. 4. & post hunc secundus Ceremoniarius; à sinistris Celebrantis, sed pariter paulò post eum,

De Benedictione Incensii. §. IV.

VII. Rubric. n. 3. pag. 202. *Deinde benedicat quinque grana Incensii &c.* Igne novo benedicto, accedit (adhuc extra Portam Ecclesie) secundus Ceremoniarius, vel Acolythus qui est ad dexteram Celebrantis, habens pelliculam cum quinque granis Incensii (quam sustinet elevatam ante pectus) ante ipsum Celebrantem, qui non præmisso *Domine vobiscum*, neque *Oremus*, ob rationem, quam adducit Gavant in hac Rubricam, quasi conjungens novam Benedictionem Incensii eum præcedenti Benedictione ignis, dicit junctis manibus, sine cantu, Orationem pro Benedictione prædictorum quinque Granorum Incensii, incipiens absolute ab illis verbis -- *Veniat quesumus &c.* & dum ad verbum: *Benedictionis*, format dextera super grana signum Crucis, Diaconus elevat à dextris Fimbriam anteriorem Pluvialis, ut *suprà* dictum est, Bauldry *suprà* n. 7. Bissus *suprà* §. 6. Vinitor *suprà* n. 6.

VIII. Gavant, pag. 202. col. 1. post Rubr,

primus Ceremoniarius, ad cujus sinistram Clericus serviens de Libro, & ad hujus sinistram Navicularius si addit: à Portu *suprà*.

VI. Rubric. n. 2. pag. 202. & Gavant, ibid. col. 2. lit. f *Dicens manibus junctis &c.* Omnibus ut *suprà* dispositis, Celebrans deponens birretum (quod datur per Diaconum primo Ceremoniario, & per hunc alicui Acolycho) stans à dextris Vasis, in quo est ignis benedicendus, junctis manibus, & modo Capite benedicat præfatum novum ignem, ex Libro Missalis, (quem Acolythus aliqui tenet supra caput, ante eum,) dicens hoc cantu, in tono Orationis Missæ Ferialis, Bralio *suprà* n. 6. *Domine vobiscum*, & ut sequentes Orationes, ut in Missali, & dum format signum Crucis, Diaconus elevat fimbriam anteriorem Pluvialis à dextris, & in fine Orationum à Choro respondetur *Amen* sine cantu, ut *suprà*. Bissus *cit.* §. 4. Bauldry *suprà*, Vinitor *suprà* n. 5.

n. 3. *De hisce granis aperitè meminit &c.* De his granis Incensii fit etiam mentio in Ordine Romano Amelii §. 78. & ab aliis recentioribus Auctoribus. Præter autem ignis benedictionem, non nisi in quibusdam Ecclesiis, ut optime notat Martene de *Antiqua Ecclesie Disciplina* cap. 24. n. 4. habebatur & alia Incensii Benedictio, quæ in Missali Narbonensi tribus Orationibus ab eodem Martene relatæ complebatur; In Missali verò Tolosano unica dumtaxat pro Benedictione ignis, & unica pro Benedictione Incensii continentur, quæ cum in aliis Missalibus non reperiantur, exhibentur pariter ab eodem Martene *cit.* lit. Alias etiam diversas Orationes, quas adhibent Ecclesie Viennensis, Verdunensis, Trojensis, pro Benedictione Incensii, diversas à Benedictione ignis, innuit Claudius de Vert *tom. 2. suarum Explic. pag. 119.*

IX. Rubric. n. 4. pag. 202. & Gavant *pag. 203.* col. 1. lit. g. *Sacerdos de Navicula &c.* Postquam Thuriferarius, dum benedicuntur

grana Incensi, acceptis forcipibus, posuit carbones arduentes benedictos in Thuribulo, accedit cum eodem Thuribulo, & Navicula, prope Celebrantem, qui finita Oratione, ministrante Naviculam Diacono cum osculis, post de more Incensum in Thuribulo, dicendo: *Ab illo benedicatis &c.* & producit signum Crucis, tum recedente Thuriferario, post acceptam Naviculam à Diacono, accedit Acolythus à dexteris Diaconi, cum Vase aquæ benedictæ, & Aspersorio, quod Diaconus sine osculis accipit ab Acolytho, illudque cum osculis solitis, aspersorii videlicet, & manus, porrigit Celebranti. Bissus *suprà* §. 7. Bauldry n. 8. & Vinitor *suprà* n. 20.

X. Rubr. n. 4. p. 203. & Gav. *ibid.* col. 2. lit. h *Ter aspergit &c.* Celebrans deinde, Aspersorio accepto, ter aspergit quinque grana Incensi, ut describit Gavantus, dicens interim submissa voce: *Asperges me &c.* & Diaconus, recipiens à Celebrante Aspersorium cum solitis osculis manus, & Aspersorii, tradit illud sine osculis Acolytho de Vase aquæ benedictæ. Bissus, Bauldry, Vinitor, & à Portu *suprà* Rubr. 3. in *Adnot.* n. 6.

XI. Rubr. n. 4. pag. 203. & Gavant *ibid.* col. 2. lit. i *Ter adolei &c.* Deinde Diaconus accipit à Thuriferario sine osculis Thuribulum, illudque cum osculis catenularum, & manus Celebrantis, ei offert, qui ter incensat grana Incensi, & novum ignem, eo modo quo aspergit, nihil tamen dicens. Bauldry, Bissus, Vinitor, & à Portu *suprà*.

Quo facto, per aliquem Acolythum accenduntur prædictæ Candelæ simul nexæ & intortæ, vel unica sola Candelæ, de novo igne, & si opus sit, includuntur, aut includitur in Laterna, ne à vento fortè flante extinguatur; (interim verò per aliquem Acolythum reportatur Vas cum igne in Sacrarium) & tunc lampades omnes Ecclesiæ per Sacristam extinguuntur, ut præscribit Rubrica *suprà* (relicta tamen accensa illa,

quæ ardet ante Tabernaculum, in quo est Sanctissimum Sacramentum, ut *infra*. Nicolaus de Bralio *part. 3. cap. 8. n. 8. & cap. 13. n. 14.*) ut de novo lumine benedicto suo tempore accendantur, sicuti præcipitur à Rubrica *suprà*.

Finita ignis incensatione, Diaconus (qui debet esse ille idem, qui in Missa, & Officio inservire debet, & non alius ad hanc solam functionem, & ad cantandum tantummodò Præconium: *Exultet &c.* ut male multi faciunt; Hoc enim repugnat omnino Rubricæ Missalis, neque in ullo habetur Ceremoniali, cum sit quiddam addere, quod est contra Bullam Pii V. & maxime notandum cum Corsetto *tract. 1. part. 2. de Sabbato Sancto cap. 8. n. 5.* & Hippolyto à Portu *suprà* Rubric. 4. in *Adnot. n. 7.*) recepto à Celebrante Thuribulo cum debitis osculis, redditoque Thuriferario, transit ad sinistram Celebrantis, & adjuvante aliquo Acolytho, depositis super Mensam omnibus Paramentis violaceis, assumit Manipulum, Stulam, & Dalmaticam albi coloris, nihil dicens. Subdiaconum hoc tempore & loco Manipulum accipere debere, volunt ferè omnes, allegantes Cerem. Episc. *lib. 2. cap. 28. §. 1.* ubi agitur de Officio Sabbati Sancti, Episcopo non celebrante. Sed ex Cap. præcedenti §. 12. in quo de eodem Officio, Episcopo Celebrante, agitur, manifestè colligitur, Subdiaconum assumere debere Manipulum, quando Celebrans, cantatò Præconio à Diacono, Planetam, & Manipulum accipit. Igitur aut error irrepsit *Capit. 28. §. 1.* qui tamen neque in recognitione sub Innocentio X. neque in nuperrima sub Benedicto XII. fuit correctus, aut utrumque fieri potest; Putat tamen Nicolaus de Bralio *suprà* num. 7. ultimum esse multò conformius regulis Rituum, ut faciliè Rubricarum arbitri judicabunt, scilicet ut non accipiat Manipulum prædictus Subdiaconus, nisi cum Celebrante.

Pro Ritibus servandis ab accensione novi luminis, & benedictione Cerei, usque ad Cantum Prophetiarum.

De accensione novi luminis. §. V.

XII. Gavant. pag. 203. col. 1. post Rubr. n. 5. *A consecratione luminis incipitur Paschalis Sollemnitatis, &c.*) Ex veteri majorum consuetudine, ut optimè ostendit Ludovicus Thomassinus *lib. 2. cap. 14. de celebratione dierum Festorum*, lumen diebus singulis, sive Festivalibus, sive Privatis, nocte ferè adventante, cum precibus accendebatur, & lampas, vel Cereus offerebatur, veluti Sacrificium quoddam Divinum, illud Jesu Christi indicans; sed Sabbatis singulis sollempniori Ritù, sollempnissimo tamen in Paschæ Pervigilio id peragebatur. Verùm sub finem Seculi XI, istiusmodi mores sublatis videri possunt; siquidem Lanfrancus, qui ea ætate floruit, tradit, eos viguisse apud Monachos, quintis, sextisque Feriis: *Plurima Monachorum Cœnobîa fecisse hanc ad sanctificandum ignem Processionem, non Sabbato tantum Sancto, sed in quinta etiam, & sexta Feria, Secretario præferente Cereum, &c.* In ejusmodi tantum Cœnobîis ii Ritùs adhibebantur postremis tribus diebus majoris hebdomadæ. Ex Glabro Radulpho autem *lib. 4. Historia cap. 6.* colligitur, Sabbato Sancto dumtaxat veteris prædicti moris reliquias superfuisset. Audivit enim de Aurelianensi quodam Episcopo, à Palestina & Hierosolymis redeunte, dum Populus accensas lampades conspiceret in votis haberet, ignem divinitus ex una earum erumpentem alas inflammasse. En verba Glabri -- *Eodem tempore Oldaricus Aurelianensium Præsul illic peregrinus, quid viderit, nobisque narraverit, non præmittendum videtur miraculum. Die igitur magni illius Sabbati, quo ignis mirabilis Dei potentia veniens ab universo Populo præstatur, ibi cum Cereis idem Præsul aestabat. Jamque dies ipsa in Vesperum transiens,*

&c. statim Dei virtute erumpens ignis ex una lampadarum, que septem ibi pendere cœruerant, cursim eructando cœteras inflammavit. -- Hæc Glaber *cit. loc.* Similis miraculi mentionem quoque facit Hugo Flaviniacensis in Chronico Virdunensi, ubi agens de itinere Hierosolymitano Riccardi Abbatis S. Vitoni, hæc habet -- *Venit dies Sabbati Sancti, quo expectabatur ignis à Domino, & Gentiles amati, Christianis introconclavis, & Venerabilium voluntatem Domini de igne suscipiendo præstulibus, totam observaverant Ecclesiam: ut si ignis non adveniret, omnes gladio perimerentur. Cum ecce hora circiter nona, omnibus orantibus, in una lampade ignis accensus est à Domino, nullius mortalium sussurgente amruiniculo: & Gentiles stupor apprehensit, & pavore in istiusmodi verò gaudium, & exultatio, ut ab omnibus terra certatim caneretur Ecclesia -- Magnus Dominus noster, & magna virtus ejus, & sapientia ejus non est numerus. De hoc prodigio insigni, quotannis ad Sanctum Domini Sepulchrum contingere solito, mentio quoque fit in Historia Belli Sacri n. 102. Musei Italici tom. 1. & in Sermonem Urbani Papæ II. habito in Concilio Claromontano, necnon in Chronico Cassinensi Leonis Martiani *lib. 3. cap. 3.* Rursus de hoc portento sermonem faciunt Anonymus de Locis Hierosolymit. n. 1. Bernardus Monachus in Itinerario tom. 1. cap. 10. Wilhelmus Malesburgh. *lib. 4. Historia Anglicana pag. 140.* Du Fresne, seu Du Cange, sub quo nomine communiter allegatur tom. 2. editionis veteris sui Glossarii lit. i. v. *Ignis Sacer.* Du Saussay in *Prophecia Sacerdotali cap. 6. n. 1.* Edmundus Marteno *de antiqua Ecclesie disciplina cap. 24. §. 9.* Hinc ad normam hujus miraculi, & ne ejus memoria pereat, optimè sancitum est, ut*

conservetur Benedictio novi Ignis in Sabbato Sancto, & non nisi ex eo accendantur Lampades, & Cerei, & sic incipiatur Officium Resurrectionis Domini.

XIII. Rubr. n. 5. pag. 203. & Gavant. ibid. col. 1. lit. I *Tum Diaconus indutus Dalmatica, &c.*) Deinde Celebrans iterum imponit, & benedicit Incensum in Thuribulo, pro Processione, & Praeconio, ministrante Diacono jam Dalmatica induto Naviculam cum solitis oculis, & Thuriferario Thuribulum; ex Ceremoniali Episc. lib. 2. cap. 27. §. 3. Biffò *supra* §. 9. Bauldry *supra* num. 10. Vinitore *supra* num. 9. Turrino *part.* 3. lib. 2. cap. 3. & Corsetto *supra* n. 6. Imò

adverti debet, talem Thuris quantitatem esse imponendam, ut sufficere possit pro incensando libro, antequam Diaconus cantet Praeconium, quia, ut videbimus *infra*, non debet poni aliud incensum pro dicta libri thurificatione. Bralio *cap.* 13. num. 12.

XIV. Rubr. n. 5. pag. 203. & Gavant. ibid. col. 1. lit. m *Arundinem cum tribus candelis, &c.*) Diaconus paratus ut *supra*, reditaque Navicula Thuriferario, post impositionem incensi, accipit dextera Arundinem, Bauldry *supra*, quam ei porrigit primus Ceremoniarius; à Portu *sup.* n. 2. & ordinatur Processio modo sequenti,

De Processione ad Ecclesiam cum Arundine. §. VI.

XV. Gavant, pag. 203. col. 1. lit. m *De Arundine cum Cereis in eadem, &c.*) Antequam descendamus ad describendum ordinem praedictum Processionis, aliqua addenda occurrunt, & observanda, de praedicta Arundine, de qua quamvis in Ordine Romano à Callandro, & Hitorpio edito, aliqua fiat mentio, nullum tamen, ut observat Gavantes, habetur verbum de tribus candelis in ejus cuspide poni solitis. Imò de eadem Arundine neque sermonem habent praedicti Ordinis Romani interpretes; verum & de praedicta Arundine, & de praedictis tribus candelis expressus sermo habetur in Ordine Romano Cajetani, ubi §. 94. legitur, quod *Diaconus junior accipit Arundinem trium cubitarum, & dimidii cubiti, triplicem candelam, quae de novo igne illuminatam imponit Arundini, &c.* Rursus de eadem Arundine, & praedictis tribus candelis, fit etiam mentio in Ordine Romano Amelii, & in Pontificali MS. Ecclesiae Apamiensis in Syria, cujus verba referuntur ab Edmundo Martene *de antiq. Eccles. discip.* cap. 29. pag. mihi 442. ubi legitur, quod *Benedictio novo igne junior Diaconus, . . . de ipso novo igne triplicem candelam conjunctam accendat, & eam in capite*

Arundinis ponat, ipsam Arundinem in manu tenens, &c.

Quis tamen fuerit Auctor Arundinis, & cui Saeculo referenda sit ejus origo, penitus ignoratur. Biffus *lit. A. n.* 460. §. 4. cum multum de origine talis Arundinis quaesierit, fatetur, se nihil invenisse. Martene *loc. cit.* ubi eruditè satis suo more differit de Ritibus Officii hujus diei, nullum verbum facit de origine hujus Arundinis, sed Claudius DeVert *tom.* 2. *suarum Explicat.* pag. 132. censet, hanc Arundinem, & dictum Cereum in tres ramos divisum, in sua origine nihil aliud fuisse, nisi candelulam Baculo vel Arundini circumvolutam in ejus summitate, ut etiam hodie adhiberi solet ad accendendas Altaris candelas, & dicebatur juxta verba antiquorum Ceremonialium: *Ponere candelulam in modum serpentis, seu colubri.* In Ecclesia Cameracensi lumen, quod inservit ad accendendum Cereum Paschalem, circumvolvitur cuidam virgæ rubei coloris. Hæc Arundo in veteri Disciplina Monastica, edita à Marquardo Heerrgott Monacho Benedictino S. Blasii in Germania *cap.* 62. vocatur *Pertica cum candelis*, quæ à Matriculario, nempe à socio majoris Sacristæ preparatur, ut à

Diacono

Diacono inde Cereus de igne consecrato illuminetur; & in Ecclesia Constantiensi hæc Arundo nihil aliud est, nisi quædam Pertica, circa quam retorta habetur quædam Draconis effigies, supra cuius caput reperitur hic Cereus torquatus, ut exprimitur in antiquis Ceremonialibus illius Ecclesiæ. In Pontificali verò Ecclesiæ Pictaviensis, & in Missali MS. Ecclesiæ Arelatensis, iste Cereus trium candelarum, dicitur, quòd sit dispositus in modum Colubri, in figuram Serpentis; & in Pontificali Guilelmi Durandi præscribitur, Subdiaconum deferre in cuspidè Baculi intortos in formam Serpentis tres Cereos, qui accensi fuerunt ex novo igne. Johannes verò Abrincensis, Cereus, inquit, accendatur in quadam Hasta, in cuius summitate effigies Serpentis habeatur; & in Ceremoniali Cluniacensi, necnon in Concordia S. Dunstani, describitur hæc Hasta cum imagine Serpentis, cum candela, quæ in ore prædicti Serpentis infixæ est.

Ex hucusque dictis patet, antiquissimum esse prædictæ Arundinis usum, ad accendendum Cerem Paschalem. Solum superest inquirendum, quandonam inceperit candela talis Arundinis in calce ipsum quid esse, & deinde distingui in tres candelas, veluti ramos. Quævis non desint, qui censent, originem prædictarum trium candelarum repertu debere ab usu adhibendi tres candelulas simul nexas ad modum parvuli intortitii, se flante vento facile extinguere possit, sicut etiam præcipitur ab aliquibus Ceremonialibus recentibus, nimirum quòd ob eundem finem deferatur, vel aliqua candelula in laterna accensa, vel aliqua candelula simul intortæ, quibus accendi possunt in Ecclesia tres prædictæ Arundinis candelæ, quamvis, inquam, aliqui originem trium candelarum nostræ Arundinis prædicto Ordinario usui referant, nihilominus valde antiquum in Romana Ecclesia crederem usum prædictarum trium candelarum, ab antiqua forma tricerei Græci desumptum, ad designandum, ut o-

primè Gavantus interpretatur, mysterium Unitatis Divinæ Essentiæ, & Trinitatis Divinarum Personarum; & quidem ubi Ritus Latinus præscribit, ad novum luminis fulgorem cani debere: *Lumen Christi; Deo gratias*; Græci juxta Ritus suum Orientalem, Sanctam Trinitatem laudibus efferebant, quod etiam confirmatur auctoritate S. Basilii, qui *cap. 29. de Spiritu Sancto*, ait: *Populus autem antiquam profert vocem, neque cuiquam unquam visum sunt impietatem committere, qui dicunt: Laudamus Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum Dei.* Quapropter clarissimus Vir Ludovicus Thomassinus *lib. 2. cap. 14. de dierum Fæstorum celebratione n. 7.* ait: *In Trinitatis honorem Cerem in tres divisum accendimus, rati nos Jesu Christi lumine fufos Trinitatis penitiora Mytheria nosse.*

XVI. Rubr. n. 5. p. 203. & Gav. ib. col. 2. *lit. a. Prædit Thuriferarius, &c.* Reduendo nunc unde discessimus, nimirum ad ordinem processionis describendum, hæc incipit à Thuriferario, qui cum Thuribulo fumigante in dextera, & Navicula in sinistra, omnes præcedit.

XVII. Rubr. n. 5. pag. 203. & Gav. ibid. col. 2. *lit. o. Cum Acolytho deferens, &c.* A dexteris prædicti Thuriferarii, ut innuit Gavantus, erit Acolythus, qui deferre debet Bacile cum quinque granis locens, quod portat ambabus manibus elevatum. Cerem. Episc. *suprà n. 6.*

XVIII. Rubr. n. 5. pag. 203. & Gav. ibid. col. 2. *lit. p. Sequitur Subdiaconus, & etiam cum Manipulo, &c.* Post prædictos sequitur Subdiaconus Crucem deferens, de cuius Manipulo *suprà sermonem fecimus.* Hic Subdiaconus observare debet, ut opportunè, & loco convenienti se sistat, cum Diaconus dicturus est: *Lumen Christi.*

XIX. Rubr. n. 5. pag. 203. & Gav. ibid. col. 2. *lit. q. Diaconus cum Arundine, &c.* Post Subdiaconum ibunt bini duo Acolythi, detrahe Navicularius, si adsit, & Clericus de libro: à Portu *suprà n. 5.* & postea incedet Clerus per ordinem, junioribus præcedentibus; post

Clerum Diaconus, portans ambabus manibus Arundinem, habens ad ejus sinistram secundum Ceremoniarium, cum candela una parva, vel duabus simul nexis, accensis de novo igne. Cerem. Episc. *suprà*, & Bauldry *suprà* n. 8. sive etiam candelulam in laterna, cum lignis sulphuratis, ut innumus *suprà*; & ultimus omnium procedit Celebrans, manibus junctis, & tecto capite. Interim asportantur per aliquos Ministros reliqua de Mensa prædicta, nimirum ignis, vas aquæ benedictæ, forcipes, & alia quæ ibidem sunt. Paramenta autem violacea reponuntur in tali loco, ut Diaconus commodè ea recipere possit, cantato Præconio, ut *infra*. Bissus *suprà* §. 9. Bauldry *suprà* num. 11. à Portu *suprà* n. 8.

XX. Rubric. n. 5. pag. 203. & Gavant. pag. 204. col. 1. lit. r. *Diaconus ingressus, &c.* Cum Diaconus, aliis præcedentibus, fuerit ingressus Ecclesiam, & post eum Celebrans (ut hic etiam possit intra Ecclesiam genuflectere: Gavantus, Corfettus, à Portu *suprà*) qui statim caput detegit, si ibi teneat birretum, se sistent omnes, & Diaconus caudè Arundinem inclinatur, tunc Ceremoniarius secundus, detereus candelam accensam de novo igne accendit unam ex tribus candelis in summitate Arundinis positis, & statim Diaconus elevat Arundinem; deinde tam ipsi, quam alii omnes, etiam Celebrans (adjuvante primo Ceremoniario, si opus est, à Portu *suprà* n. 11.) genuflectunt utroque genu, præter Subdiaconum Crucem deferentem. Diaconus itaque sic genuflexus elevat aliquantulum Arundinem, & tono mediocri, clara tamen, & sonora voce, cantat: *Lumen Christi*, quo audito Celebrans, & omnes alii surgunt, & Chorus respondet in eodem tono *Deo gratias*; quòd si nullus adesset Chorus, præter Clericos interessentes Processionis, responderent isti, ut *suprà*: *Deo gratias*. à Portu *suprà* num. 13. Tum ulterius procedunt omnes, & cum Diaconus ad medium Ecclesiæ pervenerit, iterum omnes si-

Gavant. Rubr. Miss.

stunt se, & Diaconus iterum inclinatur Arundinem, & à Ceremoniario, ut *suprà*, accenditur altera ejusdem candela, ut priùs, & eodem modo cum omnibus genuflexis (solum Subdiacono excepto) ipse Diaconus genuflexus altius elevans Arundinem, & altius elevans vocem, cantat: *Lumen Christi* inde surgunt omnes, ut *suprà*, & eodem altiori tono respondetur per Chorum: *Deo gratias*; mox omnes ulterius procedunt versùs Altare, ante cuius infimum gradum in plano se sistent Thuriferarius, & alter Acolythus ferens quinque grana Incensi. Post eos sistent se Subdiaconus, vel saltem si planum sit angustum, medius inter eos; alii autem de Choro se sistent hinc & inde ad ingressum Presbyterii, senioribus Altari vicinioribus; vel si Chorus sit juxta Altare, intrantes in Chorum, non ascendent ad Presbyterium, sed hinc inde stantes, facta transeunti Celebranti inclinatione, petent locum suum. Diaconus verò, cum Ceremoniario secundo, vel Acolytho à sinistris, per medium eorum transiens, stabit retro Subdiaconum, & post Diaconum Celebrans, ut antea, & ibidem ipse Diaconus tertio inclinabit Arundinem, prædicto Ceremoniario vel Acolytho tertiam candelam accendente, & genuflexus, Arundinem & vocem adhuc altius elevans, cantabit: *Lumen Christi*, cui omnes, ut *suprà*, genuflexi respondebunt: *Deo gratias*. Ex Ceremoniali Episc. *suprà* à §. 7. & ex Ceremoniali Monasticolib. 4. cap. 10. §. 8. necnon ex Billo *suprà* §. 10. & Bauldry *suprà* num. 12.

Quo tertio facto, Clerus accedit, factis debitis reverentiis, ad locum suum in Choro, præcedentibus junioribus; & Celebrans, deposito birreto in manibus primi Ceremoniarii (qui illius simbrias elevabit de more) ascendet ad Altare, & osculabitur, ut mos est, illud in medio, & accedet in cornu Epistolæ; ibique stabit conversus ad Altare, donec benedicat Diaconum. Ceremoniarius verò primus, postquam Celebrans ascende-

l i i i rit

rit ad Altare, & ipse deposuerit Celebrantis birretum super ejus sedem, revertetur ad Celebrantem, & post eum stabit toto Praeconii tempore. A Portu *sup. à n. 19.* Diaconus verò, stans adhuc in plano, dat Arundinem Acolyto ad id deputato, & accipit de manu secundi Ceremoniarii (statim ut ipse laternam & candelam tradiderit Sacriferae, vel super Credentiam deposuerit) Missale velo albo tectum, & deinde, eodem secundo Ceremoniario comite, genuflectens in medio, ascendit idem Diaconus ad supremum gradum Altaris, ubi ferè in medio super oram suppedanei genuflexus, & non ministrans incensum de novo, neque praemittens *Munda cor meum* (Ministris aliis stantibus) petet absolute benedictionem à Celebrante, facie ad eum versa, dicendo: *Jube Domne benedicere;* & Celebrans stans versùs illum respondet: *Domine si in corde tuo, &c.* prout in benedictione ad Evangelium, sed loco *Evangelium suum*, dicit *suum Paschale Praeconium*, ut peculiariter notatur in Missali. Dicens verò in nomine Patris, eum benedicit, sed ejusdem Celebrantis manum post benedictionem idem Diaconus minime osculatur, juxta praescriptionem Ceremonialis Episcopalis *lib. 2. cap. 27. §. 9.* In hac enim sacra functione apertis verbis praescribitur, quòd dicta benedictio absque osculo manus in fine accipitur. Quapropter quamvis à Rubrica Missalis hic in proprio loco dicatur, quòd Diaconus petat benedictionem ut ad Evangelium, nullum tamen dicta Rubrica verbum facit de osculo manus; quoniam verò Cerem. Episc. *loc. cit.* expressè disponit, ne dictus Diaconus osculetur manum Celebrantis, sequitur ut dicta Rubrica Missalis non exigat in hac functione, nisi ut Celebrans benedicat Diaconum, non verò ut hic osculetur manum illius, sicut volunt omnes ferè Rubricistae, non advertentes forsitan praedictam Ceremonialis Episcopalis dispositionem.

Notandum tamen praeterea hic est, ad lucidiorum hujus Rubricae explicationem, &

continuo mente est retinendum, quòd quando Missale, & Ceremoniale discrepant in praescribendo aliquo Ritu, non ideo ita sibi contradicere dicendum est, ut unum prohibeat, quòd alterum praescribit, sed quòd fieri potest, concilianda sunt eorum dispositiones; Cum verò aliquis Ritus expressè praescribitur in uno, ut contingit in nostro themate, quòd reticetur in alio; convenientius, & securius esse videtur, quòd Ritus expressè praescriptus ad praxim reducatur, non verò tacitus, seu obscurus, sicut in hac Sacra Praeconii functione de dicto osculo manus accidit. Nec obstat ratio, quam in contrarium adducit Nicolaus de Bralio *sup. n. 11.* tam pro se, quàm pro reliquis Rubricistis, qui hac in re nullam pro sua opinione afferunt rationem; Quia prohibitio expressè osculi manus, non potest intelligi de osculo manus Episcopi ante petitionem benedictionis, sicut talis manus descalatio praecipitur in supradicto Ceremoniali *lib. 2. c. 8. §. 42.* ut vult supracit. Nicolaus de Bralio, quia forsitan in tantum Diaconus in Missa Pontificali osculatur manum Episcopi ante Orationem, *Munda cor meum*, ut ibi, live ante benedictionem; in quantum, dum accedit ad recipendam benedictionem Episcopi, aut ei profundè se inclinat, si fuerit Canonicus, aut utroque genu flectit, si fuerit Beneficiatus, in plano ante, & prope ultimos gradus Sedis Episcopalis; Et propterea, cum non parùm distet ab Episcopo, non potest commodè manum illius osculari, & ideo videtur appositè Ceremoniale Episc. praescripsisse, ut osculatio manus Episcopi, Pontificaliter Celebrantis, seu Assistentis, praemitteretur ejusdem benedictioni; Quòd tamen locum non habet in alio Celebrante, cum Diaconus petens ab hoc ipso benedictionem, ascendat ad gradus Altaris, & super eundem suppedaneo genuflectat, si fuerit Beneficiatus, si vero fuerit Canonicus, profundè in gradu prope suppedaneum sese inclinet. Deinde considero, quòd pro cantando

tando Evangelio, semel tantum Diaconus osculatur manum Episcopi, nimirum ante benedictionem. Cum autem *cit. loc.* præscribat Ceremoniale, quod Diaconus petere debet ab Episcopo benedictionem absque osculo manus, sequitur hic prohiberi illud manus osculum, quod dari solet, quando cantatur

Evangelium. Quod si prohibetur osculatio manus Episcopi in prædicto casu, multo magis prohibetur osculatio manus alterius Celebrantis inferioris Episcopo, & hæc nostra opinio consonat praxi Sacrosanctæ Basilicæ Lateranensis.

De Cerei benedictione, §. VII.

XXI. Rubric. num. 6. pag. 204. *Postea* *ad Pulpitum, &c.*) Diaconus igitur, accepta benedictione, non osculata tamen manu Celebrantis, ut diximus, surgit, & descendit in planum, ubi in medio ante infimum gradum Altaris genuflectit unico genu, cum aliis Ministris, exceptis Subdiacono, & Ministro Arundinem ferente, tum surgunt omnes, & procedunt, factis debitis reverentiis Choro, si sit juxta Altare, ad locum deputatum pro cantando Præconio (qui locus esse debet in cornu Evangelii in plano Presbyterii, vel in aliquo Pulpito, nisi sit contraria consuetudo legitime introducta) sequenti modo: Præcedit secundus Ceremoniarius, tum Thuriferarius cum Navicula, habens à dextris Acolythum deferentem pelliculam cum quinque granis incensæ, postea sequitur Subdiaconus cum Cruce, habens à sinistris Acolythum cum Arundine, postmodum unus Acolythus vacuus, ut suo tempore amoveat Cereum à Candelabro (super quo præcedenter fuit collocatus) & ad eisdem Acolythi sinistram alter Acolythus cum Candelula ad accendendas Lampades suo tempore; Ultimò tandem Diaconus solus, portans Missale clausum ante pectus. *Bullus supra, & à Portu supra.*

Cum pervenerint ad locum designatum, sic se locant: Diaconus in medio supra Ambonem, vel ante Legile, super quod ponit Missale; Subdiaconus stat ad dexteram Diaconi, vertens faciem Crucifixi, quæ est in Cruce, ad Celebrantem; Ceremon. Episc. *lib. 2. cap. 27. §. 10.* & à dextris Subdiaconi

Thuriferarius, à sinistris Diaconi Acolythus cum Arundine, & alius Acolythus, tenens quinquegrana Incensæ, à sinistris dicti Acolythi de Arundine. *Bauldry supra. n. 3. Vinitor supra. tit. 1 §. n. 2.* Ceremoniarius secundus stabit post Diaconum, ut ad Evangelium. *Rubric. supra;* Qui omnes vertere debent faciem, prout Diaconus, ad Librum, & formare cum eo rectam lineam. Verùm quamvis nonnulli Rubricistæ præscribant, ut prædicti omnes latera dextera vertant ad Altare, faciem ad Aquilonem, renes ad Meridiem, & idcirco Legile statuendum esse juxta hanc considerationem; Nihilominus certum est, quod saltem quando Præconium canitur in Pulpito, seu Suggestu, tunc Diaconus non cantat facie versa ad Aquilonem, sed potius ad Meridiem, nimirum ad Celebrantem, & cum præscribatur à Ceremoniali Episcopo. *lib. 2. cap. 27.* quod prædicti omnes Acolythi debeant vertere facies prout ipse Diaconus; Hinc sequitur, quod sicuti Diaconus in Pulpito canit Præconium, versa facie ad Celebrantem, & Meridiem; Ita pariter hoc eodem modo cæteri manere debent, non autem vertendo renes ad Meridiem, & facies ad Aquilonem. Et idem faciendum esse censeo, si canatur Præconium super Legile, quod aptari deberet eo modo, ut Diaconus cantet Præconium facie versa ad Sacerdotem; inhærendo enim Gavanto supra, sufficit, ut prædicti Ministri, efformantes lineam cum Diacono qui est in medio, latera, non terga vertant Altari; ubi observandum est, Gavantum non dicere, ut latera *dextera* vertant

tant Altari, sicut explicat Bauldry *suprà* art. 3. n. 3. & alii cum eo.

XXII. Gavant. pag. 204. col. 1. lit. f. *Non signat Librum, neque se ipsum, &c.*) Ministris omnibus dispositis, ut *suprà*, Diaconus statim Librum deponet super pulvinum, in Pulpito, vel Legili positum, eumque aperit, & ter incensat, ut ad Evangelium, Thuriferario Thuribulum ministrante sine osculis, quo incensato, statim reddit Thuribulum Ministro, qui statim ad locum suum redit, nempe à dexteris Subdiaconi. Tum Diaconus, non signans Librum, neque se ipsum, alta, & sonora voce, junctis manibus, incipit eantare Praeconium, absolute dicens: *Exultet &c.* Omnes interim in Choro stabant versus Altare, detectis Caputibus, & Celebrans statim se convertit ad Diaconum, & stat manibus junctis in latere Epistolæ, ut ad Evangelium, habens post se primum Ceremoniarium. Bauldry *sup.* n. 4. Billus *sup.* §. 2. Vinitor *sup.* n. 3. A Porcu *sup.* n. 6. & 7.

XXIII. Gavant. pag. 204. col. 1. num. 7. *Cereus benedicitur ex Decreto Zosimi Papa &c.*) Non solum Alcuinus, sed etiam Amalarius *lib. 1. cap. 18.* nec non Micrológus *c. 5.* Pontificale Apamiense, Ordinarium Rothomagensis, Missale Tholosanum, & nonnulli Auctores recentiores, institutionem Cerei Paschalis Zosimo Papæ tribuunt Anno 417. Græcolas tamen *lib. 2. sui Comment. Historici in Brév. Roman. cap. 66.* contendit, nullum extare vestigium talis Cerei ante Enodiium Sexto Seculo, & ante quartum Concilium Toletanum, & sustinet, certo sciri non posse, hujusmodi institutionem ante Theodorum Papam Romæ fuisse in usu; cui quidem opinioni adharere non possumus, quia Cerei Paschalis benedictio altius ab Enodii Avo profecto repetenda est. Immo etiam Zosimo Papa antiquiorem esse pro certo habes; Huic enim Pontifici Liber Pontificalis tribuit non ejusdem Cerei institutionem, sed quod licentiam benedicendi Cereum Paschalem concesserit singulis Parochiis; Unde, quod af-

serunt Card. Baronius, necnon Franciscus Per-
gius in Histor. dicti Pontificis, non ita in-
telligendum est, quasi Zosimus Cerei Pas-
chalis usum primus instituerit; sed quod
Zosimo hoc tantum institutum est, nimirum,
ut idem Cereus, qui in majoribus tantum
Basilicis incendi solet, æque singulis Paro-
chiis concederetur. Quapropter Ritus oc-
cendendi, & benedicendi Cereum Paschalem
in Basilicis, seu Ecclesiis majoribus, inole-
vit sanè, antequam Zosimus Ecclesiam rege-
ret. Eiusdem Cerei antiquitatem, & insti-
tutionem ante Zosimum Papam, alii colligunt
ex Prudentio, cujus Hymnus ad Inces-
sum Cerei Paschalis composuit reperitur in
veteri Ordine Romano. Veram, quia Hy-
mnus ille in MSS. Codicibus inscribitur *Ad
Incensum Lucerna*, non verò *Ad Incensum
Cerei Paschalis*; Idcirco Viri eruditi, nimirum
Jacobus Sirmondus in *notis ad Eodum*,
Menardus in *Olser, ad Concordiam Regu-
larum cap. 24. §. 2.* Nicolaus Heinius
in *nova Prudentii Editione*; & Johannes Ma-
billon. in *lib. 2. de Liturg. Gallic. inferum*,
eundem Hymnum ad accendendas in Lucerna-
rio, seu Vesperis quotidianis Lucernas,
fuisse compositum; Idque aliis etiam ratio-
nibus ostendunt iidem Menardus, & Ma-
billon. In veteri Codice Ecclesiæ Norwien-
sis, ante Annos 900. scripto, in Regio Co-
dice Gallicano n. 1866. ejusdem ætatis, ut
opinatur Martene de *Antiqua Ecclesiæ Dis-
ciplina cap. 24. n. 5.* nec non in Missali Gallica-
no, quod ex Codice Bobiensi ab Annis circiter
mille exarato, publici juris fecit laudatus
Mabillon *Musæi Italici tom. 1. &* denique in
alio Missali Gallicano, atque in Gothico Gal-
licano, quod ex Bibliotheca Vaticana vetu-
tissimis Codicibus, nec Annis mille inferio-
ribus, in lucem emit noster Cærdin. Jole-
phus Thomafius, legitur: *Benedictio cereæ
B. Augustini Episc. quam adhuc Diaconus
cum esset, edidit, & cecinit felicitet: Exultet
jam Angelica Turba Colorum &c.* Cui quidem
opinionem Martene dicit favere id, quod idem
Angu-

Augustinus Literis consignatum reliquit in Lib. 15. de Civitate Dei cap. 22. In laude quam Cerei breviter versibus dixi:

*Hae tua sunt, lona sunt, quia tu bonus
ista creasti,
Nil nostrum est in eis, nisi quod peccamus
amantes.*

Quae quidem verba ita leguntur in omnibus Codicibus MSS. ut observant eruditissimi PP. S. Mauri, quamquam in Editionibus, quae Maurinam praecesserunt, aliter legatur, nempe: *In Laude quidam Creaturis breviter versibus dixit.* Sed cum praedicti versus minime reperiantur in Praconio Paschali, frustra putavit Martene favere posse eorum opinionem, qui Augustino Canticum illud adscribunt. Contendit quidem praclarissimus Auctor, Praconium emendatum fuisse, quod deducit ex veteri Pontificali Ecclesiae Pictaviensis, in quo haec leguntur: *Usam benedictionis Cereum à B. Augustino repertum tradit Ecclesia, qui benedictionem illius perficiens à S. Hieronymo reprehensus est, cur virgiliana verba intererit: sed sicut à B. Hieronymo emendate tunc fuit, ita nunc per Ecclesiam canitur.* Verum nobis alienum à veritate omnino videtur, quod Augustinus fuerit hac de re ab Hieronymo reprehensus, tum quod id nunquam legatur in Hieronymi Epistolis ad Augustinum, neque apud quemquam ex veteribus, qui de atroque Doctore aliquid scriptura consignarunt, tum quod carmina Augustini superius adscripta Virgiliana non sunt. Praeterea quamquam in variis MSS. Codicibus Praconium illud *Exultat &c.* aliter legatur, ac modò canitur ab Ecclesia, nullam tamen pratense huius emendationis vestigium apparet: quocirca demò statimur, carmina Augustini à Martene laudata patrocinari non posse sententiae, quae Augustinum huius Praconii facit Auctorem. Apud Enodiam Diaconum Ticinensem, qui floruit 100. fere annis ante S. Gregorium Magnum,

duplex in Opusculis reperitur benedictio Cerei Paschalis; Verùm utraque diversa ab ea, quam nunc adhibet Romana Ecclesia.

Quamvis ex hac usque dictis colligatur, antiquissimam esse Cerei Paschalis benedictionem, nihilominus ubique recepta non fuit, ut deduci potest est Concilii Toletani IV. Can. 9. in quo loco habetur -- Lucerna, & Cereus, in Pervigiliis Paschae apud quaedam Ecclesias non benedicuntur; cur à nobis benedicantur, inquirunt; propter gloriosum enim noctis ipsius Sacramentum sollemniter haec benedicimus, ut Sacra Resurrectionis Christi Mysterium, quod tempore huius Votivae noctis advenit, in benedictione sanctificati luminis accipiamus; & quia haec observatio per multarum loca Terrarum, Regionisque Hispaniae in Ecclesiis commendatur, dignum est, ut propter unitatem Pacis in Gallicanis Ecclesiis conservetur -- In Missali Ambrosiano benedictio Cerei Paschalis in initio non discrepat ab ea, quae in Ordine Romano reperitur, Praefatio tamen omnino discrepat; & in Missali Mozarabico habetur quidem benedictio Cerei Paschalis, sed diversa prorsus ab ea, quae legitur in Ordine Romano, & in antiquis Gallicanis Liturgiis; Immo ipsamet Romana benedictio Cerei non est conformis in omnibus Codicibus, quia in variis non parùm dissidet; & quidem de S. Hugone Cluniacensi Abbate scribit Udalricus in *Antiquis Consuetudinibus sui Monasterii lib. 1. cap. 14.* ubi agens de benedictione Cerei Paschalis, ait -- In cuius quodam loco cum aliquando non bene haberetur: *O felix culpa,* & quod peccatum Adae necessarium esset, ante hos annos Dominus Abbas optime fecit, quod fecit abradi, & ne amplius legerentur interdixit -- Hac Udalricus relatus à Martene *loc. supracit.* Verùm ut observat idem Martene, S. Hugo non fuit primus, qui praedicta verba ex Benedictione Cerei Paschalis delevit, nam ea desiderantur etiam in vulgato antiquo Ordine Romano, in Gallicana Liturgia Codicis Bobiensis,

in veteri Sacramentorum Libro Carnotensis S. Petri Monasterii Annorum circiter 700. in duobus Codicibus Ecclesie Turonensis Annorum minimum 600. Deest etiam in duobus MSS. Misfalibus Bibliothecae Colbertinae n. 1388. & 3789. cuius character annos circiter 400. refert, in Rituali Ecclesie Senonensis, & in Rhemensi pervetusto, denique in Misfalibus Colonienſi, Melodunenſi, & Lingonienſi; in quo ultimo tamen, etſi non legantur hæc verba: *O cerei necessarium Ad peccatum*, non desunt tamen ea, quæ præcedere solent, nimirum: *O felix culpa*.

XXIV. Gavanti, pag. 204. col. 2. num. 9. *Ordo figendi grana est, &c.* Cùm ad illa verba Praconii pervenerit: *Curvat imperia*, intermittere cantum (interim Chorus sedere potest, si vult, non verò Celebrans, Paris Crassus lib. 2. cap. 48. Bauldry supra n. 5. Turrius supra §. Ingresso. Bisius supra §. 4. Memoriale Rituum de Sabbato Sancto cap. 2. §. 3. de Praconio n. 7. à Portu supra Rubr. 6. in Adnot. n. 1. qui etiam excipit Clericos Officii à facultate sedendi) & interim Diaconus, comitante illum Acolythis, ferente grana Incensi, accedens ad Cereum; Vel interim amovetur per Acolythum Cereus è suo Candelabro, & Diaconus in eodem Cereo infigit quinque grana Incensi in modum Crucis, prout describit Gavantus, hoc ordine.

1
4 2 5
3

Quo facto, Acolythus de granis Incensi accedet ad Credentiam, super quam deponet pelliculam, indeque accepta cerea Candelula, non tamen accensa, protinus ad locum suum redibit, factis tamen semper debitis reverentiis Altari, & Choro, in recessu, & accessu. Bisius supra §. 3. à Portu supra n. 3. & reposito Cereo à prædicto alio Acolythis in loco suo; vel infixis granis, redibit Diaconus ad Pulpitum, seu Legile, nullam faciens inclinationem: & surgentibus

omnibus de Choro, prosequetur Praconii cantum, dicendo: *In hujus igitur noctis: ut in Misfali.* Claudius de Vertam. 2. sua in *Explicationum cap. 1. num. 11. & seqq.* ceter, ex errore Rubricistarum, male percipientium illa verba: *Incensi hujus Sacrificium Pespertinum*, recenter introductum fuisse hunc Ritum, benedicendi, & infigendi quinque grana Incensi in Cereo Paschali: opinatur liquidem præfatus Auctor, per illud verbum *Incensi*, non esse intelligendum thure, sed ipsummet Cereum Paschalem accensum, unde *loc. cit.* dicit: illa verba *Incensi hujus*, supplenda esse per hæc alia, *Cerei hujus*. Dum hæc perlegebam in præfato Auctore, quæti credebam, consuetam suam severioris Crivices pruriginem excitatum, prædictam ponderationem fecisse; verum progrediendo ad lectionem suorum argumentorum, & diligenter examinando verba talis Praconii (ut scire mentem meam aperiam) video ipsum, licet aliquando sit plus æquo in Rubricistis infestus, hac vice rem acu tetigisse; & revera nomine Incensi in prædicto loco nihil aliud intelligi posse, nisi Cereum ipsam accensum, ex contextu verborum satis ostenditur: nullum enim legitur verbum in toto *Exuber*, ex quo conjici possit, ibi sermonem esse de thure. Huic ponderationi non leve robur accedit ex benedictione ejusdem Cerei, quæ habetur in Sacramentario Gelasiano pag. 79. quæ intitulatur -- *Benedictio super Incensum* ubi nomine Incensi nil aliud intelligitur, nisi ipsemet Cereus, quia post Praconium non benedicebatur thure, sed solum Cereus, & quidem verba ipsa benedictionis id aperte confirmant, cùm in ea hæc præcisè legantur: *Veniat ergo, Omnipotens Deus, super hunc Incensum larga tua benedictionis infusa, & hunc nocturnum splendorem invisibilis Regnator intende.* Quæ manifestè designant, eò Incensum esse ipsummet Cereum; si enim significaret thure, diceretur *super hoc Incensum* (cùm Incensum pro thure acceptum sit generis neutrius) non verò *super hunc Incensum*. Præterea

cerēā id magis exprimitur etiam per illa subsequētia verba, & hunc nocturnum splendorem invisibilis Regnator intende, quae profectō non referuntur, nisi ad splendorem Cerei jam illuminati, unde magis, magisque confirmatur, praedictam Orationem, & benedictionem directam fuisse in tali Sacramentario ad Cereum, non verò thus benedicendum, & tamen praenotatur: *Benedictio super Incensum*. Tandem omnem dubitationem submovet Ritus Ecclesiae Ambrosianae, quae eandem Orationem recitando, loco dicentis hoc, vel hunc Incensum, adhibet haec verba, *hunc ignem*. Quapropter evidentissimum est, juxta talem Ritus non benedici grana inceñsi, sed ignem.

Quòd autem hoc verbum *Incensum* nihil in rigore aliquando importet, quam remaliquam igne accensam, probatur ex verbis *Psalmi 65. vers. 15. Holocausta medullata offerunt tibi cum inenso arietum*, &c. ubi nomine *inceñsi* ipsae Carnes arietum combustae intelligantur; immò ipsummet thus non alia de causa Incensum appellatur, nisi quia igne confumitur, cum Deo offertur, quae est observatio Isidori.

Pene omiseram advertere cum eodem Autore, quòd ubi novus ignis accendebatur Feria V. in *Cana Domini*, Feria VI. *Parascete*, & Sabbato Sancto (quod etiam nunc observatur in Ecclesiis Rothomagensi, Rhenensi, & Cluniacensi) illa eadem Oratio recitabatur, quamvis nulla benedicenda essent inceñsi grana Feria V. & Feria VI. indubiè agitur die Jovis, ac Veneris, recitabatur ad ignem novum, non ad incensum. Observandum praeterea, quòd cum tempore Gelasii PP. Cereus accenderetur ex igne, qui Feria VI. praecedenti absconditus fuerat, ut ex Rubrica ejusdem Sacramentarii inferius referenda apparet, illa Oratio non recitabatur super ignem novum, sed super ipsum Cereum, & hac de causa illuminato jam Cereo dicebatur. Postquam verò placuit, uti

hac Oratione ad benedicendum Incensum, mutarunt hunc Incensum, in hoc Incensum, quae mutatio, & Orationis translatio Seculo XII. non videtur antiquior.

Praedictam Thesaurarii Cluniacensis expositionem atque sententiam refellere conatus est Vir omni laude dignissimus Jo. Josephus Languet, olim Sueffionensis, nunc verò Senonensis Antistes, in praclaro Libro gallicè exarato, cui Titulus -- *Du Veritable Esprit de l'Eglise dans l'usage de ses Ceremonies ou Resutation du Traité de D. Cl. de Vert. &c.* ubi pag. 422. ponderat, quòd quando Diaconus in Praeconio Paschali pronunciat illa verba -- *Suscipe Sancte Pater Incensi hujus Sacrificium Vespertinum*, nondum Cereus est accensus; adeoque illa verba nihil aliud exprimere posse, ait, quam verum thus, quod adhiberi debet in Cerei benedictione. Sed pace Illustrissimi, & Sapientissimi hujus Praesulis, doctrina, & pietate commendatissimi, quamvis impraesentiarum verum sit, Cereum nondum illuminatum esse, cum illa proferuntur verba, certissimum tamen est, quòd antiquitus Cereus, accendebatur, antequam à Diacono benediceretur, idque D. de Vert tot argumentis ostendit, ut omnem ab animo dubitationem evellat, quibus dum Praesul Amplissimus nullam responsum afferre dignatur, satis ostendit, se vel parùm huic causae fidere, vel argumenta contraria ipsi ineluctabilia videri. Et reverà, si Cereus ad illa verba nondum supponatur accensus, difficillimè explicari poterunt sequentia Praeconii verba -- *Gaudet & Tellus tamis irradiata fulgoribus, & aeterni Regis splendore illustrata totius Orbis se sentiat amississe caliginem; letetur & Mater Ecclesia tanti luminis adornata fulgoribus Quapropter ad tam miram hujus luminis claritatem* -- quae omnia verba controversum Textum praecedunt, & aliud significare non possunt, nisi Cerei accensi splendorem. Argumentis D. de Vert addere possumus Rubricam, quae habetur in Sacramen-

cramen-

cramentario Gelassiano pagin. 78. his verbis -- *Deinde veniens Archidiaconus ante Altare, accipiens de lumine, quod Feria VI. absconditum fuit, faciens Crucem super Cereum, & illuminans eum: & completur ab ipso benedictio Cerei.* Micrologus etiam pag. 53. disertè testatur, Cereum ante benedictionem illuminandum esse: & quod magis est, Seculo adhuc XIV. illuminatio Cerei hujus benedictionem præcedebat, ut liquet ex Ordine Romano Jacobi Cajetani, qui est XIV. inter editos à Jo. Mabillon, in quo hæc leguntur -- *Accedit (nempe Diaconus) ad ornatum pulpiti, & illuminato magno Cereo, & incensato libro, incipit absolute benedictionem Cerei: Exultet &c.* in quo etiam Ordine nulla fit mentio granorum Incensi.

Idem Illustrissimus Præsul putat, Ceremoniam figendi Cereo quinque grana Incensi esse IX. Seculo vetustiore, & seculo saltem VIII. inventam fuisse in Ecclesiam, sed nullum opinionis suæ fundamentum assignat. Certè veteres Rubricistæ omnes, præsertim ii, qui Seculo IX. floruerunt, nullam de hac ceremonia fecere mentionem, & vereor, ut Doctissimus Antistes ullum possit ante XI. Seculum assignare scriptorem, qui hujus Ritus meminerit. Primus, quod sciam, qui de hac re sermonem habet, est Rupertus Abbas Tuitienfis lib. 6. de *Divinis Officiis* cap. 31. talis autem Auctor floruit Seculo XII. Hæc sunt Ruperti verba -- *Cumque Diaconus cum cæteris ministris ad benedicendum accedit, frustula quoque portantur Incensi, ut Crucicula, quæ Cereo insculpta est, offerendo insigat.*

XXV. Gavant. pag. 204. col. 2. n. 10. *Diaconus accendit Cereum &c.* Postquam Diaconus dixerit illa verba: *Rutilans ignis accendit*, cessat à cantu, & accendit Cereum cum una ex tribus candelis Arundinis, eam inclinando, & omnes de Choro, ut etiam diximus *suprà*, non tamen Celebrans, & Clerici Officii, sedent, si velint. Memoriale Rituum *su. ra. num. 9.* & alii Auctores *suprà cit.* Quod

si commodè Cereus super Candelabrum accendi nequeat à Diacono, Acolythus de Cereo, ut innuimus *suprà*, amovebit illum de Candelabro, in quo est, & ad Diaconum deferet, ut illum non cum candelula, sed cum una ex tribus Candelis Arundinis, ut *suprà* dictum est, inflammet. Deinde iterum Cereus accensus reponitur à *supradicto* Acolyto super suum Candelabrum, Bisillus *suprà* §. 4. & ita collocetur, ut Crux, quæ super Cereum est formata, vel depicta, Celebrantem respiciat. Cereum. Episc. *suprà* cap. 27. §. 10. à Portu *suprà* Rubr. num. 2. Repetita Cereo super suum Candelabrum, omnes de Choro surgent, & Diaconus prosequetur cantare: *Qui si et sic divisus in parti &c.*

XXVI. Gavant. pag. 204. col. 2. n. 11. *Accenduntur deinde Lampades, &c.* Dicitur illis verbis: *Apis Mater eduxit; Diaconus cessat aliquantulum à cantu, donec Acolythus cum candelula Virgæ super insertus, ut à Cereo, vel ab una ex tribus Candelis Arundinis accensa, proximas Lampades accendat, (sed quia Lampas, quæ est in Cappella, ubi asservatur Sanctissimum Sacramentum, semper ardere debet; Ideo videtur nunc extinguenda, & statim novo Igne benedicto accendenda. Nicolaus de Bralion part. 1. cap. 13. n. 14.) Sacrista verò alias remotas Lampadas per Ecclesiam accendit, & interim omnes de Choro sedent, si velint, ut *suprà* Bauldry *suprà* n. 8. Bisillus *suprà* §. 5. & Memoriale Rituum num. 10. Accensis Lampadibus proximis, ac omnibus surgentibus, si sederint, Diaconus prosequitur: *O vos Beata vox, ut in Missali.**

XXVII. Gavant. pag. 204. col. 2. n. 12. *In fine benedictionis Cerei, &c.* Semper exprimitur nomen Papæ viventis cum capitis inclinatione; Sede autem Romana Vacante tacentur verba: *Unà cum Beatissimo, &c.* Item exprimitur nomen proprii Episcopi (sed quod tamen, licet sit præfens, nullo modo inclinatur Caput) nisi ratione Sedis Episcopalis vacantis esset omitendum. Additur

etiam nomen Imperatoris viventis, ut notat Gav. hic; sedente tamen Leone X. in Throno Apostolico Anno 1519. disputata fuerat, quomodo deberet cani solita Imperatoris acclamatio in dicto Praconio adnotata, cum Cæsar vita functus erat. Aliqui relinquendum existimaverunt; sed post maturam discussionem refert Paris de Crassis, tunc Ceremoniarum Magister, se hoc Consilium præbuisse, ut nempe mutarentur illa verba sic: *Respice etiam ad Romanum Imperium, cujus tu Deus Fidelium vota præsecens, &c.* Quæ opinio à præfato Pontifice approbata fuerat; Et eam similis casus de Anno 1658. accidisset, dubitantibus de omissione hujus Orationis Ceremoniarum Directoribus, Macrius infra citandus, resolutionem prædictam eis præbuit, quam ex MSS. Angeli de Rocca in Bibliotheca Angelica allervatis desumpserat; & ab Alexandro VII. tunc regnante approbata, & à S. R. C. observari debere mandatum fuit, necnon pro die Feriæ VI. in Parasceve dicendum esse: *Oremus & pro Romano Imperio, ut Deus, &c.* ut supra diximus, Halden *tit. 1. tit. 20. §. 3. de Sabbato Sancto*, & Macrius in Hierolexico *lit. C. v. Cereus Paschalis*.

Hic dubitandum occurrit, an Cereus semel benedictus in Sabbato Sancto licite iterum benedici possit alia vice? Nonnulli enim Ecclesiarum Superiores, ut sumptibus parcent, solent Cerem, benedictum hoc Anno, in Sabbato Sancto, & inter Divina Officia pluries accensum, atque adeo ex parte consumptum, eundem reficere pro Anno sequenti, solum addita de novo parte absumpta, & sic refectum iterum benedicunt in Sabbato Sancto sequenti. Quæritur autem, an hoc licite fieri possit? & ratio dubitandi est, quia Cereus semel benedictus, non perdit benedictionem quoad partes non consumptas. Nec etiam admittit benedictionem, ex eo, quod postea reficitur, solum addita minori parte absumpta, quia potius major pars, quæ

Gavani. Rubr. Miss.

remanet benedicta, trahit ad se minorem, & sic Cereus totus, quamvis refectus, remanet benedictus; ergo non potest iterum benedici, quia cum jam habeat esse sacrum, quod benedictione confertur, frustra secunda benedictio adhiberetur. In oppositum tamen urget praxis multarum Ecclesiarum, in quibus passim Cereus Anni præteriti iterum benedicitur, modo supra explicato.

Propositam quæstionem resolvere posse censerem, quod si Cereus Anni præteriti quoad majorem sui partem fuerit consumptus, ita ut illa pars, quæ additur de novo, superet partem illam, quæ remanserit, seu cui sit additio, tunc licite Cereus, sic refectus, & renovatus, iterum Anno sequenti benedici potest; quia per additionem majoris partis perditur prior benedictio, cum pars major non benedicta trahat ad se minorem benedictam; quapropter hoc in casu jam Cereus benedictus non benedicitur, sed Cereus carens benedictione; & absolute Cereus novus, qualis benedici debet ex vi Rubricarum Missalis, & ex vi formæ benedictionis, seu Praconii, quæ Cerem novum esse debere supponit, & aliàs non benedictum; unde non militat in hoc casu ratio dubitandi supra adducta. E contra verò dicendum est, si Cereus Anni præteriti solum reficiatur quoad partem minorem, quia tunc reverà non potest iterum benedici sequenti Anno, & absque veniali peccato, ut manifestè ratio dubitandi, supra explicata, ostendit, quia benedictio secunda suo frustraretur effectu contra reverentiam ei debitam. Praxis igitur adducta hoc in casu non est admittenda, sed potius corrigenda. Ita *Quarti tract. 2. de Sacris Benedictionibus tit. 2. dubit. 2.*

Pessimè faciunt ii, adeoque non imitandi, qui absque ulla Cerei refectioe (ut fit in multis Ecclesijs) semper eundem Cerem, donec totus fuerit consumptus, benedicunt.

K k k k

Pro

Pro Ritibus peragendis à cantu Prophetiarum, usque
ad Benedictionem Fontis Baptismalis.

XXVIII. Gavant. pag. 205. col. 1. lit. t
Crux deponatur in loco decenti, &c.) Completa benedictione Cerei, idest cantato toto Præconio à Diacono, ipsemet, & non alius, librum claudit, & in suo loco relinquit (non enim post Præconium Celebrans librum osculatur, neque incensatur) interim collocata Arundine super basem suam ab Acolycho, qui eam sustinebat durante Præconio; precedente secundo Ceremoniario, sequitur Thuriferarius cum Thuribulo, & Navicula, post quem Subdiaconus cum Cruce, & alii Acolythi sequuntur; postremò Diaconus, & facta genuflexione unico genu Crucii Altaris, & reverentia Choro ab omnibus (excepto tamen Subdiacono ferente Crucem, qui non genuflectit, nec ullam facit reverentiam Choro) vadunt ad sacristiam. Bauldry *suprà* num. 10. à *Portu suprà Rubr. 9. in adnot. n. 1.* vel potius se recipiunt retrò Altare, si parieti non adhæreat, vel pergunt ad alium locum deputatum, ubi Subdiaconus Crucem, Thuriferarius Thuribulum cum Navicula, Diaconus albas vestes deponit, & eorum loco violacea paramenta sumit; nimirum Manipulum, Stolum Diaconalem, & Planetam plicatam; aliquis verò Acolythus accipit Planetam, & Manipulam violacei coloris, pro Celebrante. Bissus *suprà* §. 7. Deinde Diaconus, & Subdiaconus accedunt ad Celebrantem in cornu Epistolæ, & dum ipse Celebrans, ope Ceremoniarum, & alicujus Acolythi, induitur Planeta violacea, nihil dicens (deposito prius Pluviali) & accipit Manipulum; Subdiaconus pariter eodem tempore accipit suum Manipulum, ut *suprà* cap. 14. n. 1. & interim aliquis Acolythus deponit Pluviale Celebrantis in aliquo loco congruo.

XXIX. Rubric. num. 13. pag. 205. & Ga-

vant. *ibid.* col. 1. lit. u *Leguntur Prophetie, &c.*) Post Cerei benedictionem, dicuntur Lectiones, quæ olim ad Catechumenorum instructionem recitabantur, & quæ antiquitus benedictionem Cerei præcessisse videntur, id quod clarè innuit antiquus Ordo Romanus ad usum Corbejenfis Monasterii, ante Annos 800. accommodatus, cujus verba refert Martene *suprà* cit. §. 13. Lectiones istæ in Missali Romano duodecim numerantur, quæ postquam noctu non baptizatur amplius, & Baptismo Sacrorum Ordinum collato substituta est, cum Ordinationis diebus duodecim habebantur Lectiones, Sabbato Sancto assignatæ sunt, quæ, ut dixi, juxta primam institutionem, ad instructionem Catechumenorum, & ad Baptisimum referuntur. De harum Lectionum numero, Johannes Beletius in explicatione Divinorum Officiorum cap. 106. hæc scribit: *Tandem verò videntur quatuor in quibusdam Ecclesiis leguntur Lectiones. Ac Roma quidem hoc pacto fieri solent, ut duodecim recitentur Græcè, & totidem Latine. In nonnullis autem Ecclesiis leguntur tantum duodecim, & in nonnullis dumtaxat septem, &c.* In minimis tamen Ecclesiis non habentur nisi sex, ob senarium numerum, qui quodammodo restitutus est. Et Durandus lib. 6. *Rational. cap. 81.* ait: *Lectiones autem in quibusdam Ecclesiis leguntur quatuor, in quibusdam sex, in quibusdam duodecim, & in quibusdam quatuordecim.* Quatuor Lectiones, & non plures, recensent Amalarius cap. 19. Alcuinus, Hugo à Victorio, Rupertus, Codex Ecclesiæ Turonensis, ante Annos 800. scriptus, Rituale Sancti Martini Carnotensis, Liber Sacramentorum Monasterii S. Petri, Annorum circiter 700. Ordinarium Lugdunense, Pontificale Argentinum, Missale Arelatense, Parisiense, & nonnulla alia pariter Missalia, Ordinarioria, & Ritualia, allegata à mox cit.

Marte

Martene. Sacramentarium S. Gregorii octo tantum designat; Gelasianum verò à Cardinali Thomasio editum, decem exhibet; Comes Hieronymi duodecim, & Ordo Romanus Canonici Benedicti pariter inuit duodecim Lectiones esse legendas Latine, & duodecim Græcè; alia spectantia ad sacram eruditionem prædictarum Lectionum tradit cit. Martene, & Grancolas lib. 2. sui Comment. Hist. cap. 67.

Sed resumendo sermonem spectantem ad praxim nostrorum Rituum, collocatur Missale in cornu Epistolæ pro Celebrante; asportatur legile, in quo cantatum est Præconium, cum suo Missali (interim omnibus in Choro sedentibus) & collocatur aliud legile deaudentium in medio Chori, vel Presbyterii, cum Missali cooperto velo violaceo, & ducitur (surgentibus omnibus Clericis tantum) à Ceremoniario aliquis Acolythus, vel Clericus, vel Cantor, Cotta indutus, ad supra dictum legile, quò cum pervenerit cum Ceremoniario, vel alio assistente à sinistris, cum ipso facit genuflexionem Cruci unico genu, tum ambo salutant primum à parte, ubi est dignior de Clero, deinde ab altera parte (quo facto sedent Clerici) & mox Lector propius accedit ad Legile, manibusque extensis positus super Librum, cantat in tono feriali, Romano more primam Prophetiam; curet tamen, ne in cantando sit tacito audientibus; nam Prophetiæ voce quidem sonora, atque intelligibili, non tamen morose, sed expedite cantantur, ut admonet Castaldus in Praxi Cerem. lib. 3. sect. 8. cap. 3. num. 8. & in fine Prophetiæ parum vocem inflectat.

XXX. Rubric. num. 13, pag. 205. & Gavane. ibid. col. 1. lit. x Sine Titulo, &c.) Dum verò cantantur Prophetiæ, Celebrans Planeta indutus eas legit ad Altare in cornu Epistolæ submissa voce, stante Diacono à dexteris ejus, & Subdiacono à dexteris Diaconi, primus autem Ceremoniarius stabit tunc prope angulum posteriorem Altaris ver-

sus ipsum Celebrantem, ut in Introitu Missæ. Ad Orationes verò stabunt Ministri Sacri unus post alium, ut in Missa de more fieri solet ad Orationes. Bauldry *suprà* n. 20, Billus *lit. P. num. 143. §. 2.* Gavantus *suprà* num. 13.

Finita Prophetia, Lector genuflectit cum Ceremoniario apud Legile versus Librum utroque genu: cum mox dicendum sit à Diacono: *Flectamus genua* (si tamen post Prophetiam sequatur Tractus, tunc non genuflectunt utroque genu, sed unico genu Cruci, & factis debitis reverentiis iis, qui in Choro existunt, stantibus interim Clericis, discedant, & Ceremoniarius eum ad locum suum ducit) dicto verò: *Levate*, surgunt ambo, cum debitis reverentiis, ut *suprà*; & Cantorem Prophetiæ ad locum suum reducit Ceremoniarius, qui statim ad eum, qui secundam Prophetiam lecturus est, accedet, & eum ducit ad Legile, pro cantanda alia Prophetia, & omnia fiant ut de primo diximus. Bauldry *suprà* num. 14. usque ad num. 16, Billus *suprà*, Vinitor *suprà* num. 8.

Cantantur deinde eodem modo alia Prophetiæ in Cathedralibus, & Collegiatis (pro aliis enim Ecclesiis, ubi non sunt Canonici, dicemus *infra*) quarum primas quatuor cantabant Cantores, vel Acolythi, seu Clerici, ut *suprà*; Alias quatuor Beneficiati, seu Mansionarii; ultimas quatuor Canonici, vel alii, prout commoditas, vel numerus Clericorum suadebit. Ceremon. Episcop. lib. 2. cap. 28. §. 5.

Cantatis igitur quatuor primis Prophetiis à Clericis, Ceremoniarius accedens ad Beneficiatum, vel Mansionarium juniorem, qui lecturus est Prophetiam, factaque ei mediocri inclinatione, & ab eo eadem inclinatione mediocri resalutatus, ducit ad Legile (surgentibus nunc omnibus Beneficiatis, cum Mansionariis, eorum æqualibus, & reliquis inferioribus, Cerem. Episc. lib. 1. cap. 18 §. 6.) ibique factis solitis reverentiis, ut *suprà*, cum Ceremoniario, sedent omnes qui

alluxerunt, & supradictus Beneficiatus, seu Mansionarius, cantat quintam Prophetiam, qua cantata, observatis etiam hic iis omnibus supranotatis Ceremoniis, reducens Ceremoniarius eum ad suum Subsellium, ibi eum relinquit, & discedit postea, facta tamen prius per Ceremoniarium mediocri inclinatione, ut supra, cui & Beneficiatus correspondet parem ei faciendo inclinationem, quæ omnia pariter observantur in ducendis, & reducendis reliquis Beneficiatis ad octavam usque Prophetiam.

Post hanc autem octavam Prophetiam, idem Ceremoniarius accedens ad juniorem Canonicum, eidemque profundam facit inclinationem (nam Dignitatibus, & Canonicis reverentia est exhibenda, à Beneficiatis quidem, sicut à Ceremoniario, & aliis Clericis, profunda inclinatione; minus tamen profundè, præsentente Episcopo; à Canonicis vero aliis suis Canonicis Collegialibus reverentia mediocri inclinatione est exhibenda, ut colligitur ex Bauldry *part. 1. cap. 9. n. 7. & 14.*) quem Ceremoniarium tunc Canonicus simplici inclinatione resalutat, quæ consistit in sola Capitis inflexione, atque in humeris tantisper inclinatis (surgentibus omnibus de Choro) eumque præfatus Ceremoniarius ducit ad Legile, quò cum dictus Canonicus pervenerit, habens Ceremoniarium à sinistris, facit cum eodem nudo capite profundam tantum Cruci Altaris inclinationem; & Chorum, ut supra dictum est, cum eodem Ceremoniario salutatur, deinde nonam cantat, ut supra, Prophetiam, interim omnibus de Choro sedentibus.

Cantata supradicta Prophetia, & factis reverentiis, ut supra, Ceremoniarius eundem Canonicum ad suum Subsellium reducit (cui omnes de Choro itidem allurgunt) & factis ad invicem reverentiis, supra expositis, præfatus Ceremoniarius ab eodem discedit, & ita se gerit in ducendis, & reducendis reliquis tribus Canonicis usque ad ultimam Prophetiam.

Hic est Ordo, qui hodie servatur in cantandis dictis Prophetiis; antiquitus tamen cantabantur in Ambone, aut in medio Chori ad Aquilam, seu Pulpitum; & incipiebatur à Dignioribus, descendendo ad inferiores, ita ut primam Lectionem cantaret, v. g. Decanus, secundam, qui ipsum in Dignitate sequebatur, & sic de cæteris, ut refert Martene *loc. cit. §. 14.*

XXXI. Rubr. num. 13. pag. 205. & Gavant. *ibid.* col. 2. lit. y. *Catechizent Catechizatos, &c.*) Sacerdotes parati Cottis, & Scapulis violaceis (aut unus Sacerdos sic paratus) catechizat baptizandos, si qui sint (nisi hoc antea fuerit factum. Ex Billo *suprà* num. 6.) & præparant eos ad Baptisum ante Atrium, aut in Porticu Ecclesiæ, vel ad summum in Ecclesiæ aditu, quod est conformiter ad Rituale Romanum, sive sint parvuli, sive sint adulti, dicunturque, & servantur omnia, quæ ibidem præcipiuntur, usque ad ingressum Ecclesiæ; quibus peractis, & facta Benedictione Fontis, ut *infra*, in Ecclesiam introducuntur, ut præscribitur in Rituali Romano; si plures sint baptizandi, Orationes dicuntur in Plurali; sed actiones, videlicet insufflationes, signa Crucis, & salis guttatio, & alia hujusmodi, fiunt in singulari. Bauldry *part. 4. cap. 11. art. 3. n. 22.*

XXXII. Gavant. pag. 205. col. 2. n. 18. *Si sedere voluerit Celebrans, &c.*) Post lectam à Celebrante unam Prophetiam, donec compleatur à Cantore; facta prius ibidem in cœnu Epistolæ cum Ministris Sacris simplici inclinatione Cruci Altaris, per breviorem viam, cum præfatis Ministris, præcedente secundo Ceremoniario de more, nudo Capite ibit Celebrans ad scammum nudum, vel panino violaceo tectum, ut innumus *suprà*, ubi ipse, & Ministri sedebunt tecto Capite. Gavantus, Corsetus *suprà* n. 11. A Porta *suprà* Rubr. 9. in *Adnot. n. 6.* & circa finem Tractus Prophetiæ iterum accedat cum Ministris nudo capite ad Altare; præcedente Ceremoniario per viam longiorem, ut in Missa sol-

lemni, five per breviorẽ viam, quod magis placet, præsertim si citò absolvetur à Lectore Prophetia, vel Tractus à Choro (aliter si in huiusmodi contingentiã revertere deberet ad Altare per longiorẽ viam, deberet allurgere statim ac incepit sedere; A Portu *suprà*) sicut etiam, ne sit incommodum ita sepe per gradus anteriores redire; nulla tamen tunc ab ipso Celebrante reverentia, & à Ministris Sacris fieri debet genuflexio Crucis, neque reverentia Choro, cum non ascendant ad medium Altaris, & si fieri potest, scamnum supradictum sit proximum infimo Altaris gradui à parte Epistolæ. Bauldry *suprà* n. 20. Idem Celebrans Orationes assignatas post Prophetiam cantabit manibus extensis in tono Orationis Missæ, ad quas Chorus stabit nudo Capite versus Altare; Diaconus, & Subdiaconus de more post Celebrantem, & Diaconus, dicto à Celebrante *Oremus*, ubi occurret genuflectere, cantabit: *Flectamus genua*, omnibus præter Celebrantem genuflectentibus, Subdiaconus verò surgens dicit: *Levate*, omnibus etiam surgentibus.

XXXIII. Gavant. pag. 205. col. 2. num. 19. *Ordo legendi Prophetias, &c.*) Ceremo-

Pro Ritibus persolvendis à Benedictione Fontis, usque ad initium Litaniarum, & Missæ.

XXXIV. Rubric. n. 20. pag. 205. *His extensis, si Ecclesia habuerit Fontem Baptismalem, &c.*) Ubi habetur Fons Baptismalis, servari debet hic Ritus pro illius Benedictione. Ante Fontem, intra ejus Cancellis, preparari debet legile, & super illud Missale, nisi designetur Acolythus, qui coram Celebrante librum teneat. Juxta Fontem verò à latere ponentur duo Vasa vacua, unum magnum, implendum aqua benedicta, priusquam Sacrum Oleum, & Chrisma in dictum Fontem infundantur, aliud erit Vas consuetum cum Aspersorio, pro aspersione facienda; deinde prepararetur etiam Bacile

niarius, vel Acolythus, qui fortè eodem Ceremoniario deficiente, Lectores Prophetiarum comitatur, nullam cantare debet Prophetiam, si tamen fortè aliqua facturus est, Minister alter eum comitari debet. Bauldry *suprà* n. 15. Ordinem, qui servari debet in cantandis Prophetiis, jam *suprà* innuimus; Si tamen necessitas cogat, unum plurimas Prophetias cantare (ut sæpe accidit in Ecclesiis, ubi exiguus est Clericorum numerus) quod tamen videtur faciendum non continuatim, sed cum interruptione quorundam, & ii ita ad id eligantur, ut qui fortiori voce pollent, longiores ipsi Prophetias decantent. Bauldry *suprà* num. 18. Dum cantatur ultima Prophetia, unus ex Ceremoniariis curabit, ut Acolythi deferant tres Cuffinos, & post discessum à Choro ad Fontem (ubi talis fons tenetur) unum disponat in secundo gradu à parte Evangelii, alterum in secundo gradu à parte Epistolæ, tertium in medio tertii gradus, si plures habeat Altare gradus (vel etiam hunc disponat in secundo gradu, ut in alio disposuit) vel in medio Suppedanei, si habeantur cum Suppedaneo tres gradus tantum: A Portu *suprà* n. 8.

cum Bombacio, & mica panis, necnon Mantile, ad extergendas manus Celebrantis, cum opus fuerit. Finitis omnibus Prophetiis, per aliquem Acolythum remouetur à medio Chori legile, & reportatur ad locum suum, & interea accenduntur Cerei ex Candelabris *suprà* Credentiam.

XXXV. Gavant. pag. 206. col. 1. lit. z *Portabitur Cereus ante Crucem, &c.*) Celebrans, stans adhuc in cornu Epistolæ super suppedaneum, deponit Planetam, adjuvantibus Ministris Sacris, vel Ceremoniario, & Acolytho; ex Nicolao de Bralio *part. 3. n. 1. cap. 15.* in quo, ut pluries diximus, servanda

kkk 3

est

est consuetudo Ecclesiarum; deinde deponit Celebrans etiam Manipulum, sicut faciunt Ministri Sacri, & accipit Pluviale violaceum ibidem per aliquem Acolythum delatum, deinde Acolythus de Cruce accipit Crucem processionalem; Ceroferarii, factis debitis reverentiis, accipiunt candelabra cum candelis accensis, & alius Acolythus Cereum Paschalem, postea procedunt in medio Presbyterii, nunquam tamen genuflectentes, neque se inclinant Cruci; notandum igitur hęc est, quod præfatam Crucem deferre non debet Subdiaconus Missæ, ut colligi potest ex Rubrica attentè considerata, & clariùs ex Cerem. Episc. lib. 2. cap. 28 §. 7. ubi dicitur, quod Celebrans, post alios de Clero, procedit medius inter Diaconum, & Subdiaconum. Minister ergo Cotta indutus, eam deferre debet, nam si necessarius esset alius Subdiaconus, id præscriberetur in Rubricis hoc loco, sicut præsertim reperitur in fine Ferie V. in Cena Domini. Nicolaus de Bralione *suprà* c. 14. num. 4.

Procedit igitur omnium primus Acolythus, Cereum ambabus manibus deferens; postea Cruciferarius cum Cruce, inter duos Ceroferarios medius, deinde Clerus, bini simul, aperto capite, junioribus præcedentibus, facta ab iis genuflexione unico genu Cruci Altaris; ultimò sequitur Celebrans, tecto capite, manibus junctis (facta tamen prius nudo capite reverentia Cruci) medius inter Diaconum, & Subdiaconum, ex Cerem. Episc. lib. 2. cap. 28. §. 7. qui Cruci genuflexionem faciunt unico genu, & elevantes fimbrias anteriores Pluvialis Celebrantis, detecto capite accedunt ad Fontem. Bissus *lit. F. n. 134. §. 4.*

Advertendum tamen, quod ubi non est Fons Baptismalis, non est facienda Benedictio aquæ. Hoc autem colligitur ex Decreto dato in nostro Indice sub n. § 16. edito die 13. Julii 1697. in una Januen.

XXXVI. Rubric. num. 20, pag. 206, &

Gavant, *ibid.* col. 2. lit. a *Tractui. Sicut Cereus, &c.* Dum procedunt ad Fontem ut *suprà*, in via cantatur Tractus: *Sicut Cereus desiderat, &c.* ut in Missali, Cantoribus incipientibus, quem Chorus prosequitur. *Baudry suprà* art. 4. num. 3. Bissus *suprà*, Vinitor *part. 6. tit. 16. num. 1.*

Cum pervenerint ad Fontem; Clerus vel se locat hinc inde in duos Choros, vel quasi in gyro pro loci situ; in variis enim Ecclesiis varius est Fontis Baptismalis situs, & idcirco certa, & determinata regula nequit assignari; spectat igitur ad prudentem Cereomoniarium, omnia cum debito ordine disponere. Ex Billo *suprà* §. 5.

Cruciferarius autem, semper medius inter Ceroferarios, sistit se prope Fontem, seu ante Cancellos, ita tamen, quod hi faciem Celebrantis respiciant, ibique stent cum Acolytho Gerei, & Ceroferario, tantum immobiles. Horatius Christiani *scilicet de Sabato Sancto cap. 5. de Benedic. Fontis Baptismalis n. 5.* Celebrans verò, medius inter Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à sinistris, ex Ceremoniali Episc. *suprà*, aliquantulum post eum, antequam ad benedictionem Fontis procedat, deposito Birreto, cantabit in tono Feriali, manibus junctis (sustinente Librum aliquo Acolytho, velposito Libro super Legile, & ad Orationes Ministri Sacri elevent semper fimbrias Pluvialis. Ex Cerem. Episc. lib. 1. cap. 8. §. 3.) Dominus vobiscum, deinde præmissis Oremus, inclinato Capite Cruci, simplici inclinatione de more, dicit Orationem: *Omnipotens omnipotente Deus, Respice &c.* ut in Missali. Bissus *suprà* §. 6. Hęc autem Oratio, si Fons Baptismalis sit in Ecclesia, seu Cappella separata, dicatur in ipso ingressu Ecclesie, seu Cappellæ, si autem fuerit in Ecclesia ubi celebratur, dicatur ante Cancellos Baptisterii. Horatius Christiani *suprà*.

XXXVII. Gavant. pag. 206. col. 1. ad Rubr. num. 21. *De Fontis usu antiquo, & de consecratione ejusdem, &c.* Vetorem esse Ecclesie

clia consuetudinem, ut aqua eorum, qui baptizandi sunt, sollempni Ritu consecratur, colligitur ex S. Dionysio *Lib. de Eccles. Hierarch. cap. 2.* ubi loquendo de Fonte Baptismali, ait: *cujus aquam postquam Sanctis invocationibus sanctificavit.* Sanctus Basilius pariter *Lib. de Spiritu Sancto, ad Amphilochem c. 26.* *Benedicimus, inquit, aquam Baptismatis & hunc Ritu recenset inter traditiones Apostolicas.* Eadem veritas comprobatur etiam auctoritate S. Cypriani, qui *Epist. 70. ad Janarium* ait: *Oportet ergo mandari, & sanctificari aquam prius à Sacerdote, ut possit Baptismi suo peccata hominis, qui baptizatur, ablueri.* Et Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus *Capitulosi 3.* dicit: *Sic aqua munda, ad invocationem Spiritus Sancti, & Christi, virtutem accipit, sanctitatem consequitur.* Aliæ SS. PP. auctoritates, quibus præfati Ritus antiquitas ostenditur, legi possunt apud Menardum *in suis notis, & Observationibus ad Librum Sacrament. S. Gregorii Papa pag. 95.* præsertim vero apud Josephum Vicecomitem *in lib. 1. de Antiquis Baptismi Ritibus & Ceremoniis cap. 14.* à quo etiam *cap. 15.* pereruditè traditur, quibus Ceremoniis Aqua Baptismalis consecratur, & qua forma, quo tempore, quaque hora sequebatur talis consecratio; *cap. verò 4.* docet, antiquum Ecclesie morem fuisse baptizandi in Fluminibus &c. & *cap. 5.* Baptistria sancti Dionysii tempore fuisse in usura, eorumque usum stabilem in Ecclesia fuisse.

XXXVIII. Gavant. pag. 206. col. r. n. 22. *Porro sex facit Sacerdos, &c.* Resumendo nunc sermonem Rituum, quos peragit Sacerdos in Fontis Baptismalis consecratione, postquam Celebrans prædictus ad Fontem baptismalem pervenerit, sistit se, facie versa ad Occidentem, si nihil impediatur, ex Bauldry *suprà n. 3.* medius inter Diaconum, & Subdiaconum, ut *suprà* & tunc prædicti Cereferarii, & Ceremoniarii vertunt se contra Celebrantem, Memoriale Rituum *suprà §. 5. num. 11.* Acolythus autem Cerei, prope

ipsum Diaconum, cum altero ferente Mapalam à sinistris hujus, Bauldry *suprà.*

XXXIX. Gavant. eod. n. 22. *Orat &c.* Deinde Celebrans, deposito birreto, stans dicit manibus junctis in tono Feriali (Ministris Sacris fimbrias Pluvialis interim elevantibus ut *suprà*) *Dominus vobiscum, & alteram Orationem: Omnipotens sempiternus Deus, &c.* Memoriale Rit. *suprà n. 12.* qua finita, cum in conclusione dixerit illa verba: *Spiritus Sancti Deus, elevans vocem, cantando adhuc manibus junctis, profectur in tono Praefationis: Per omnia secula seculorum, & alia, ut in Missali.*

XL. Gavant. eod. num. 22. *Manu tangit aquam, & format Cruces, &c.* Idem Celebrans post verba: *Gratiam de Spiritu Sancto, dividit Aquam manu dextera in modum Crucis, & immediatè manum tergit: Post verba: Non insciendo corrumpat, tangit aquam manu, & tergit: Post verba: Indulgentiam consequantur, facit tres Cruces supra Fontem manu dextera.* Antiqua est autem Ecclesie consuetudo, ut aqua Baptismalis per signum Crucis benedicatur, ut constat ex Sermone S. Augustini 181. de tempore. *Hoc enim signo Crucis (ait S. Pater) consecratur Corpus Dominicum, sanctificatur Fons Baptismatis, & in Johannem cap. 118. quod signum nisi adhibeatur sive frontibus credentium, sive ipsi aqua, ex qua regenerantur &c.* Post verba: *super te ferebatur, dividit aquam dextera manu, & effundit versus quatuor partes Mundi, Orientem, Occidentem, Aquilonem, & Austrum, juxta Memor. Rit. *suprà n. 4.* hoc modo.*

1
3 4
2

XLI. Gavant. eodem n. 22. *Mutat vocem, sufflat, &c.* Post verba: *In nomine Patris &c.* mutat vocem in modum Lectionis: Post verba: *Tu benignus aspira, halat ter in aquam in modum Crucis dicens: Tu has simplices aquas, &c.* usque ad illa verba: *Purificandis mentibus efficaces.*

XLII.

XLII. Gavant. eodem n. 22. *Demittit, & elevat cereum, &c.*) Post verba prædicta: *Purificandis mentibus efficaces,* immittit aliquantulum Cereum in aquam, dicens in tono Præfationis: *Descendat in hanc pleiudinem, &c.* & extrahit: Immittit secundo profundius, & eodem tono aliquantò altiori repetit: *Descendat in hanc &c.* & pariter extrahit &c. Immittit tertio usque in fundum, & altiori voce repetit: *Descendat, ut supra,* & non extrahit; Ter sufflet immediatè in aquam in formam tridentalem juxta figuram in Missali, & prosequitur dicendo: *Totamque hujus Aquæ substantiam regenerandi fecundet effectum;* & tunc extrahitur Cereus de aqua, atque prosequendo in tono Præfationis, &c. *Hic omnium &c.* tandem legendo concludit: *Per Dominum nostrum &c.* & adstantes respondent: *Amen.*

Completa benedictione Fontis, sed antequàm Celebrans infundat olea in aquam, accipitur per aliquem Acolythum de ipsa aqua benedicta ex Fonte in Vase consueto, & ministrante Diacono de more Aspersorium; Celebrans aspergit se, & circumstantes cum dicta aqua benedicta, nihil dicens. Bauldry *suprà num. 7.* Et facta aspersione prædicta, Celebrans reddit Aspersorium Diacono (quod accipit cum debitis osculis) & hic Acolytho. Horatius Christiani *suprà n. 16.* & Memoriale Rituum *suprà n. 14.* Interim Parochus, vel aliquis Sacerdos, Cotta, & Stola violacea, & non alba, indutus, associatus ab uno Acolytho Vas ferente, aspergit de ipsa aqua benedicta reliquos de Clero, ac Populum per Ecclesiam. Memoriale Rituum *suprà n. 16.* qui autem asperguntur, stabunt capite profundè inclinato, & cum reverenti devotione; ex Billo *suprà §. 12.* & Bauldry *suprà.*

Interim Sacrista, vel alius infundit in aliud Vas (pariter antequàm Celebrans in aquam infundat sacra olea) amplum, ad hoc præparatum, partem illius aquæ, eamque fer-

vet ad asperionem locorum, domorum, & aliarum rerum, & præsertim in sequentem diem pro asperione Populi ad Missam. Bauldry, & Billus *suprà.*

XLIII. Gavant. eodem n. 22. *Infundit oleum, & Chrisma, & commiscet.*) Celebrans, post factam asperionem, infundit in Baptisterium, nempe in aquam baptismatis jam benedictam, oleum Catechumenorum in modum Crucis, dicens: *Infusio Chrismatis, &c.* & in fine respondetur: *Amen;* postea accipit ambas ampullas dicti Olei Catechumenorum, & Chrismatis, & de utroque simul in modum Crucis infundendo dicit: *Commixtio Chrismatis &c.* & in fine respondetur *Amen;* mox depositis ampullis, manu sua dextera miscet in aqua, spargens oleum, & Chrisma per totum Fontem, quo facto, absterget manum bambacio, deinde lavat manus more solito cum mica panis. Fundi Chrisma in Fontem Baptismalem, est mos antiquus, & hoc colligitur ex S. Gregorio Turonensi *lib. 1. de Miraculis cap. 24.* ubi ait: *Tum cum Exorcismo sanctificatum conspersum desuper Chrisma, omnis Populus cum devotione accipit:* Et *lib. 1. Historia cap. 31* ubi dicit: *Baptisterium aspernitur, Balsama diffunduntur &c.*

Chrisma infunditur in aquam baptismalem in modum Crucis, ex more antiquo, quem videre est apud Dionysium *cap. 2. & 4. Eccles. Hierarch.* idque faciunt etiam Greci, & Orientales, tribus vicibus, ut constat ex eodem Dionysio *cit. cap. 2. Eccles. Hierarch.* ubi legitur: *Cusus aquas postquam Sacris invocationibus sanctificavit, illasque tribus Sanctissimi unguenti infusionibus perficit &c.* Idem liquet ex Euchologio Græcorum in sequentia S. Baptismi, in qua habetur: *Tres facit cum oleo Cruces in aqua;* Ubi oleum sumitur pro unguento, vel Chrismate. In enim aliquando à Patribus usurpatur, ut colligitur ex variis locis Prudentii, & S. Augustini, quos citat Menardus *suprà cit. pag. 98.* Idem Ritus apparet in Libro Severi Patriar-

che Alexandrini, de Ritibus Baptismi, idemque etiam facere consueverunt Æthiopes, ut colligitur ex Ordine Baptismi Ecclesiæ Æthiopice.

Finita Fontis Benedictione, & lotis manibus, juxta Cereimoniali, Episcop. lib. 2. cap. 27. §. 18. si aderunt Catechumeni, baptizentur more solito: per octo dies antecedentes in ipsa Ecclesia, nisi periculum immineret, nullus Infans baptizetur, ut de ipsis hæc sollemniter Baptismus celebratur. Horatius Christiani *suprà* cap. 6. de sollemni Parvulorum Baptismo, n. 1. Ad baptizandos autem rectè, & rite dictos Catechumenos, Celebrans ascendere debet ad fores Ecclesiæ, ibique eos recipiens, postea comitatur, cum Patrimis, & Matrimis, ad Fontem Baptismalem, & paulo ante Baptismum, depositis Paramentis violaceis, accipit Stolum, & etiam Pluviale albi coloris. Castaldus lib. 3. sect. 8. cap. §. n. 7. & reliqua peragit, ut in Rituali Romano. Finita vero Baptismatis administratione, deponit Celebrans Paramenta alba, & iterum accipit supradicta Paramenta violacea, & potest habere sermonem brevem, si velit, ac tempus permittat, de effectu Baptismi.

Post Benedictionem Fontis, & post collatum Baptisma, præsertim Catechumenis, si qui fuerint baptizandi (hoc enim est determinatum tempus pro baptizandis adultis. Billius lit. B. num. 17. §. 50.) Celebrans, & omnes alii, redeunt ad Altare, eodem ordine, quo accesserunt ad Fontem; Interim verò, dum scilicet ad Altare procedunt, duo Cantores incipiunt cantare Litanias, & Chorus respondet, repetendo illud idem, quod Cantores dixerunt, ut sic Litanie dicantur Ritu duplici. Talis enim est sensus Rubricæ Missalis, quod nempe Litanie incipiuntur, cum Celebrans, & alii de Fonte ad Altare procedunt, & ita tradunt Bauldry *suprà* art. 5. n. 1. Billius lit. S. num. 6. §. 13. Aliqui tamen *Gavant. Rubr. Miss.*

DD. præsertim Gerlacus Vinitor *suprà* tit. 17. n. 2. nolunt Litanias incipi ad locum Fontis, sed in Choro, juxta Cerem. Episc. lib. 2. cap. 27. §. 19. Clara tamen est Rubrica Missalis præscribens, ut incipiuntur ad Fontem, ut *suprà* dictum est, & talem esse frequentiorum usum Ecclesiarum Parochialium, procul dubio existimo, & convenientius est, ut qui ad Fontem cantando accesserunt, cantando etiam revertantur. Alius ergo usus ob particularem quandam rationem Cathedralibus relinqui potest, pro quibus principaliter est Ceremon. Episcop. sicut sentit, & docet Nicolaus de Bralio *part. 3. cap. 14. num. 8.* Interim Sacrifia, aut alius, præparat (si adhuc non sint parati, & dispositi, ut *suprà* diximus) hinc inde super secundum gradum Altaris tres Cussinos supradictos, supponendos Capiti Celebrantis, & Ministrorum, Bauldry *suprà*.

Cum autem ad Altare pervenerint, Celebrans, & Ministri, retrahunt se versùs cornu Epistolæ (non enim convenit, quod Celebrans & Ministri ante medium Altaris Paramenta accipiant, & deponant) ibique depositis Pluviali, & Planctis plicatis, statim revertuntur ante Altare, ut ex Nicolao de Bralio *part. 3. cap. 1. n. 15.* & genuflexi in plano ante infimum Altaris gradum procumbunt, superponentes capita sua prædictis cussinis, in secundo gradu Altaris positus. Bauldry *suprà*, & Billius *suprà* §. 14.

Interim duo Cantores, genuflexi ante Scabellum in medio Chori, Litanias ex Libro ante eos posito, Cottis induti, profequuntur, si ad Fontem, ut supradictum est, eas inceperint; sin minus, tunc eas inchoant, & profequuntur; ceteri de Choro genuflectunt suis in locis (sed non procumbunt) & repetunt, ut diximus, ea omnia, quæ dicuntur à prædictis Cantoribus.

Pro Ritibus servandis à principio Litaniarum, seu Missæ,
usque ad finem,

XLIV. Gavant. pag. 207. col. 1. lit. b
Deponunt tamen Planetas plicatas, &c.) Ubi
non est Fons Baptismalis, finita ultima Pro-
phætia cum sua Oratione, aliquis Acolythus
designatus amovebit legile cum libro; Cero-
ferarii tres cussinos super secundum gradum
æquali distantia collocabunt. Interim Ce-
lebrans deponet Planetam violaceam in cor-
nu Epistolæ, juvantibus Ceremoniario, &
Acolythis, sive Ministris Sacris, prout mox
diximus, juxta consuetudinem Ecclesiarum,
qui pariter Ministri statim suas Planetas pli-
catas deponent, & tradent Ceroferariis, ad
Sacristiam cum Planeta Celebrantis deferen-
das, retenta Stola, & Manipulis; deinde cum
iisdem accedet Celebrans ad medium Alta-
ris, ubi inclinabit se Cruci, descendet ante
infimum gradum, iisdem Ministris comitan-
tibus, & genuflectentibus, tum simul cum
illis, hinc inde distantibus ab illo, se pro-
sterneret. Tunc verò, & non prius, Canto-
res genuflexi incipient Litanias, Acolythi
verò à Sacristia reversi, genuflectunt in pla-
no, hinc inde, sicut & ceteri, sed non pro-
cumbunt. Bauldry *cit. loc. art. 5. de Sabbato*
Sancto §. 4. & Bissius *lit. 5. num. 6. §. 15.* Di-
ximus statim ab initio, debere Celebrantem
& Ministros deponere Planetas plicatas, quia
hac est praxis serè communis omnium Ec-
clesiarum, & opinio omnium Rubricistarum,
quamvis enim hic dicatur à nostro Gavanto,
quòd juxta Ceremoniale Episcoporum *lib. 2.*
cap. 27. §. 20. id facere debeant tantum, cum
dicendum est (seu paulò antè) *Peccatores*, ni-
hilominus attentè consideranti patebit, quòd
prædictus usus conveniens est solùm Cathed-
ralibus Ecclesiis, Episcopo Celebrante, nam
cap. 28. seq. ejusdem Ceremonialis, Episco-
po non Celebrante, sed presente, vel ab-
sente, §. 9. aperte habetur, quòd Diaconus

& Subdiaconus in albis esse debent, statim
antequam Litanie inchoentur.

XLV. Rubr. n. 30. pag. 206. & Gavant.
pag. 207. col. 1. lit. c. *Cantantur Litanie,*
&c.) Quo loco Litanie sint inchoandæ, jam
diximus suprà, & quomodo cantari debeant.
Hic addimus, quòd Acolythi aliqui, & Ce-
remoniarius secundus, citius surgunt, nem-
pe cum in Litanis dicitur: *Propitius esto, &c.*
ut amoveant de Credentia, & de Altari, ea
quæ non sunt amplius usui, & observent, si
aliquid desit pro Missa sollempni celebranda,
ea præparent, ex. gr. Thuribulum, Ignem,
& cætera requisita. Debent etiam parare
scamnum Celebrantis, si antea nudum erat.
Ex Bauldry *suprà n. 4.* & ex Billo *suprà §. 15.*

XLVI. Rubr. n. 30. pag. 206. & Gavant.
pag. 207. col. 1. lit. d. *Ad vers. Peccatores,*
&c.) Cum in Litanis perventum fuerit ad
Peccatores, Cantores reliqua contententur
tius, si opus est, ut ea, quæ sequuntur, tem-
pore congruo fiant, & ne mora, aut silen-
tium inter Litanias, & Missam interponatur,
Celebrans verò, & Ministri, admonente Ce-
remoniario, surgunt ad præfatum §. & facti
à Celebrante Cruci Altaris profunda revo-
rentia, & à Ministris Sacris (sicut à Cere-
moniario, & aliis Ministris, qui inservire de-
bent) genuflexione eidem Cruci unico genit,
& Choro ab utraque parte reverentia de mo-
re, sumptisque birretis à primo Ceremo-
niario sibi porrectis, tegunt caput, quo re-
cto, eo modo, quo sunt, nempe in albis, ma-
nibus junctis ante pectus, præcedentibus Thu-
riferario sine Thuribulo, junctis manibus, &
nudo capite, cum Ceroferariis sine candelæ-
bris, deinde secundo Ceremoniario (& si et-
iam erant manibus junctis, & nudo capite)
Ministri verò Sacri unus post alium, ultimo
Celebrans, accedunt ad Sacristiam, si vicina
sit,

fit, alioquin ad locum viciniorem Altari, sive post illud, sive ad latus ejusdem, si idem Altare sit prope murum; ibique deponitis Paramentis violaceis, sumunt Paramenta alba pro Missa, adjuvantibus Ceremoniario, & Acolythis. Nicolaus de Bralioni *supra*.

XLVII. Rubr. n. 30. pag. 207. & Gavant. *ibid.* col. 2. lit. e. *Accendantur luminaria, &c.*) Dum Celebrans, & Ministri Sacri sumunt respectivè supradicta Paramenta alba pro Missa celebranda, Acolythis, vel Sacrista remouent eussinos à gradibus Altaris, & super eos septem festiualem extendunt; accendant candelas ejusdem, necnon candelas in candelabris ab ipsis deferendis (quæ candelabra, si Celebrans cum Ministris paratur in Sacristia, erunt etiam in eadem Sacristia, ut possint Ceroferarii cum Celebrante, & Ministris, de Sacristia ad Altare procedere, ut infra dicemus; sin verò Paramenta sumant retro Altare, vel si ipsum Altare sit prope murum, in alio loco viciniore, tunc Ceroferariorum candelabra accendantur super Credentiam) remouentur etiam eodem tempore à Sacrista, vel ab alio, ab Altari majori pallium violaceum, ut appareat album, quod sub ipso positum fuit; & extenditur velum Tabernaculi in parte anteriori, vel ablato Conopeo violaceo, album detegent, sive aptabunt. Rursus interim detegentur Imagines, sive Icones per Ecclesiam, si fieri potest. Ex Bouldry *supra* num. 6. ex Billo *supra* §. 17. & ex Carem. Monast. *lib.* 4. cap. 10. §. 5. n. 3. Si autem hoc tempore detegi non possent predictæ Imagines per Ecclesiam, discoopiantur, dum fit benedictio Fontis, vel ubi non est Fons Baptismalis, dum cantantur ultimæ Prophetiæ; cum enim de tempore præcise, quo id faciendum est, nihil ab Ecclesia statutum sit, certè convenientius videtur, quòd id fiat ante Missam hujus diei, & quando lecta Quadragesimali & Passionis completo, in Litanis omnes Sancti sollempniter sunt invocandi. Ita Nicolaus de Bralioni *supra* n. 7. licet tamen in aliquibus Ecclesiis detegi et-

iam soleant ad intonationem Hymni Angelici, quod etiam placet.

XLVIII. Rubric. pag. 207. n. 31. *Interim Sacerdos cum Ministris in Paramentis albis, &c.*) Celebrans, & Ministri Sacri, sumptis Paramentis albis pretiosis sibi respectivè convenientibus, & posito, ac benedicto à supradicto Celebrante Incenso in Thuribulo de more, factaque ab omnibus, nudo capite, profunda reverentia Cruci, vel Imagini, quæ est in Sacristia, si ibi Paramenta Sacra sumplerunt, procedunt, ut mos est, ad Altare, pro Missa sollempni celebranda, ordine solito; nimirum præcedit primus omnium Thuriferarius cum Thuribulo, & Navicula, deinde sequuntur Ceroferarii cum candelabris, post hos sequitur Ceremoniarius solus, omnes nudo capite; sequitur deinde Subdiaconus solus, & post eum Diaconus; ultimo loco Celebrans, qui tres postremi incedunt capite cooperto, & manibus junctis; hic tamen ordo tenendus est, dummodo Celebrans & Ministri Sacri Paramenta alba sumperint in Sacristia, nam si ea sumperint retro Altare, vel in alio loco eidem Altari viciniore, tunc accedunt ad Altare Ceroferarii, non deferentes candelabra. Ex Billo *lit.* O. n. 121. & *lit.* S. §. 6. n. 8. Juxta tamen morem nostrum, & aliarum Ecclesiarum exeunt à Choro, qui est retro Altare, Ceroferarii cum candelabris accensis. Meminisse fas est, quòd in Ecclesiis Cathedralibus in hoc Sabbato ab Episcopis conferuntur ordines, tum majores, tum minores, de qua origine ordinandi Ministris in hac Feria fusè disseruimus *supra* in nostris Observationibus *tit.* 2. n. 8.

XLIX. Rubr. n. 30. pag. 207. & Gavant. *ibid.* col. 2. lit. f. *In fine Litaniarum, &c.*) Cum pausa convenienti sollempniter cantatur *Kyrie eleison*, ut detur tempus Celebranti faciendi Confessionem, & postea incensandi Altare, ac dicendi etiam *Kyrie* cum Ministris Sacris in cornu Epistolæ more solito, LIII 2
ante-

antequam ipse Chorus cesset à cantu, Castaldus *suprà cap. 5. n. 5.* Bauldry *suprà n. 8.*

L. Rubr. n. 31. pag. 207. & Gavant. ibid. col. 1. lit. g. *Gloria in excelsis, &c.*) Finita Confessione, & incensato Altari more solito, non dicitur Introitus, nam hæc Missa eo caret, quia Introitus est veluti introductio ad publicas preces; unde cantabatur ad occupandos adstantes, donec Sacerdos veniret ad Altare, & universus Populus foret adunatus; cum autem veniat Populus in speciem Processionis, unà cum Celebrante à Fonte Baptismali (vel ubi non est Fons, à Processione *Lumen Christi*) & ad Altare procedat, non est opus Introitus. Rursus cum decantatum sit *Kyrie* in Litanis, mos jam olim fuit, ut Missa hæc ab intonatione *Gloria in excelsis* inchoaretur; dicto igitur à Celebrante novies *Kyrie*, ut *suprà*, in cornu Epistolæ, cum Ministris submissa voce, juxta consuetudinem pergit ad medium Altaris, ibique de more incipit intonare sollemniter: *Gloria in excelsis*, & juxta solitum peraguntur reliqua, ut in aliis Missis. Hippolytus à Portu *suprà artic. 4. Rubr. 11. n. 5.*

LI. Rubric. n. 31. pag. 207. & Gavant. ibid. col. 1. lit. h. *Pulsantur Campana, &c.*) Intonato Hymno *Gloria in excelsis*, & non prius, pulsantur omnes omnino Campanæ; quæ sunt in Ecclesia, & Cappellis, & tintinnabula, quæ inserviunt ad elevationem Sacramenti in Missis Privatis; præterea pulsantur & Organa, ubi habentur, sed Chorus non prosequitur Hymnum, nisi postquam desierit omnino sonitus Campanularum, Lohner *part. 4. num. 12.* Castaldus *suprà num. 6.* & Organorum existentium intra fines Ecclesiæ, alioquin confunderentur voces cantantium in Choro, cum sono prædictarum Campanarum. Castaldus *suprà num. 6.* Lohner *loc. suprà cit.* Bauldry *suprà n. 11.* Hippolytus à Portu *suprà n. 6.*

LII. Gavant. pag. 207. col. 1. lit. h. *Sed advertite, ne majores Campana &c.*) Majores tamen Campanæ existentes in Turri Campa-

naria, non debent pulsari, nisi postquam pulsata fuerint Campanæ Ecclesiæ matricis, sicut licet principalis in eoloco, etiam si esset tantum Parochialis, quod verificatur respectu Ecclesiarum, sive Regularium, sive Confratrum, eaque omnia certa sunt, etiam ex Decretis à S. R. C. editis, quæ mox à nobis allegabuntur; hinc fit, ut hoc sollemne signum in Campanili detur, aliquando longè post Hymnum *Gloria in excelsis* in Ecclesia decantatum.

Decretum allegatum à Gavanto *hæc lit. h.* de pulsatione talium Campanarum, confirmatum etiam fuit per aliud Decretum, quod datur in nostro Indice sub n. 568. in quo statuitur, primam pulsationem Campanarum in Sabbato Sancto, non esse de juribus merè Parochialibus, sed spectare ad Ecclesiam digniorem, juxta Constitutionem Leonis X.

Prædicta Decreta observari debent, etiam si Ecclesia aliqua Collegiata habeat omnimodam præcedentiam supra Matricem, pro qua re, apud Gavantum in Manuali Episcopali *vi. Campana in addit. num. 2.* allegatur Decretum à S. R. C. editum sub die 23. Februarii 1619. quod tamen in Regestis Sacrae Congregationis, saltem sub tali data, non reperitur; non obstantibus tamen prædictis Decretis, ubi Religiosi ex immemorabili consuetudine, semper, & continuo, consueverunt ad libitum in dicto Sabbato Sancto pulsare Campanas, nulla habita ratione, an prius fuerint pulsata in Cathedrali, vel Matrice, hujusmodi immemorabilis consuetudo est retinenda, ut pluribus relatis Rota Decisionibus, sicut Tamburinus *de Jure Abbatum tom. 1. disp. 15. quest. 7. sub. n. 28.*

Spestat etiam ad hanc materiam Decretum, quod asseritur editum à S. R. C. sub die 8. Junii 1641. & asseritur à Pasceccio in *Compendio ad Consult. Can. Jacobi Pignarelli part. 2. tit. de Regularibus* in quo habetur: Ad effectum pulsationis Campanarum in Sabbato Sancto, sufficit probare Ecclesiam esse Parochialem, Antiquiorem, Digniorem, &

Majorem, ex quibus concluditur esse Matricem -- sed neque hoc Decretum potuit repetiri in Regestis S. C.

LIII. Rubric. n. 32. pag. 207. *Sacerdos dicit Dominus vobiscum, &c.* Ad finem Hymni, surgentibus Clericis, & deinde Ministris Sacris, surgit & Celebrans à suo scamno, & vadit ad medium Altaris per longiorem viam, cum debitis reverentiis Choro, & Altari, & peragit omnia, ut in aliis Missis, & cantat Orationem, prout in Missali, Hippolytus à Portu *supra* n. 7. sed est hic observandum, quòd ad Orationem Missæ Chorus non genuflexit. Bissus *lit. G. num. 29. §. 10.*

LIV. Gavant. pag. 208. col. 1. n. 34. *Alleluja cantatur in cornu Epistolæ, &c.* Cantata Epistola à Subdiacono, ipse Subdiaconus osculatur de more manum Celebrantis, Gavantus *hic*, & accipit ab eo benedictionem; deinde & non prius, contra nonnullos, ipse Celebrans incipit gravi voce cantando, stans adhuc in cornu Epistolæ cum Ministris Sacris, ut ad Introitum: *Alleluja*: omnibus in Ecclesia stantibus: ex Gavanto: quo semel cantato à Celebrante, ut in Missali notatur, Chorus in eodem tono, & voce illud repetit: deinde Celebrans elevando vocem gradatim (qui idèò advertere debet, ut prius voce decessiori incipiat, ut secundo, ac tertio illam absque indecentia elevare possit) secundo, & tertio repetit in cantu *Alleluja*, & idem repetit Chorus post quamlibet vicem. Hippolytus à Portu *Rubric. 12. in adnot. num. 3.*

LV. Gavant. pag. 208. col. 1. eodem n. 34. *Præcedit Alleluja Tractum, &c.* Decantato tertio *Alleluja*, Chorus prosequitur *V. Confitemini, &c.* quo finito, cantat Tractum. Ita etiam Celebrans, dicto tertio *Alleluja*, legit submissa voce prædictum *V. Confitemini, &c.* & Tractum, ut in Missali, scilicet *Laudate Dominum, &c.* Turinus *part. 3. sect. 2. cap. 3. §. Cantata Epistola: Corfectus de Sabbato Sancto, tract. 3. cap. 8. num. 21. & alii communiter.*

LVI. Rubric. n. 35. pag. 208. *Ad Evangelium non portantur luminaria.* Sed Ceroferrarii stant manibus junctis à lateribus Subdiaconi, & signant se cum Diacono, eam non teneant candelabra. Bauldry *supra* num. 14. à Portu *sup. Rubr. 13. in adnot. n. 3.* Incensum tamen, ut aliàs, impositum prius in Thuribulo, & benedictum de more, defertur, & Liber Evangeliorum incensatur de more.

LVII. Rubric. n. 36. pag. 208. & Gavant. *ibid. col. 1. lit. 1. Non dicitur Offertorium, quia Mulieres, &c.* In Missa hujus diei non dicitur deprecatio illa quæ Offertorium communiter appellatur. Hujus omissionis rationem mysticam, ex Alcuino desumptam, affert noster Gavantus, nimirum, quia Mulieres sub silentio ibant cum aromatibus ad Sepulchrum; Walafrius Strabo *de Rebus Eccles. cap. 22.* postquam cum Alcuino prædictam rationem mysticam retulit, dicendo, agens de Sabbato Sancto Paschæ: *Non cantatur offerenda . . . ad memoriam reducitur Sacriscium, seu silentium Mulierum: Ipse enim tantummodo unguenta detulerunt* Prosequitur deinde, & assignando aliam rationem literalem, cur hæc die non dicatur Offertorium, ait: *Cum verè credamus, præcis temporibus PP. Sanctos silentio obtulisse, vel communicasse, quòd etiam hactenus in Sabbato Sancto Paschæ observamus.* Hæc præfatus Strabo; Berno verò Abbas Augientis *cap. 1. de Rebus ad Missam spectantibus*, adoptando eadem ferme verba Strabonis, adstruit: *Offertorium, quod inter offerendum cantatur, quamvis à prioris Populi consuetudine &c. . . fateri possunt, cum veraciter credi possit, priores Sanctos silentio obtulisse, vel communicasse, quòd etiam hactenus in Sabbato Sancto Paschæ solemus observare.* Mens igitur laudatorum Auctorum est, antiquitas, dum offerebantur dona, & fiebant oblationes à Populo, nihil recitari solere à Cantoribus, & hanc veterem disciplinam conservatam fuisse in Missa Sabbati Sancti Paschæ. Horum opinioni adheret etiam noster P.

Franciscus Berleadi in sua erudita dissertatione de oblationibus §. 4.

Prædictæ sententiæ ego quoque accedo, postquam penè mihi persuaseram, in Missa hujus diei idèd prætermitti Offertorium, quia cum Gavanto *hoc sit. lit. O.* credebam, quòd in hac Missa nemo communicaret, & hinc quasi inferebam, neque in hac Missa antiquitus factas fuisse oblationes à Populo, quibus prætermittis, rationabiliter inferri poterat, quòd pariter prætermittebatur Antiphona, quæ Offertorium appellatur; hæc siquidem instituta fuit, ut cantaretur à Choro, dum à Populo porrigebantur dona, & fiebant oblationes. Rursus Mos antiquus erat, ut qui communicandi jus non haberent, offerre pariter prohiberent, idque constat ex Concilii Illiberitani *can. 28.* in quo habetur: *Episcopum placuit ab eo, qui non communicat, munera accipere non debere:* Ex quo colligitur, quòd omnes, qui communicabant, panem, & vinum offerebant, ex quibus Eucharistia conficeretur, & ita ex suis oblatis reficerentur, ut tradit etiam Card. Bona *lib. 2. cap. 8. num. 4.* unde cum jure communicandi annexum erat jus offerendi, quæ confirmantur etiam auctoritate S. Eligii Episc. Noviomensis, qui obiit anno Christi 665. & in sua Homilia ait: *Hæc dixit Apostolus, quia Corinthii, qui per predicationem ejus ad fidem venerant, solebant in hac die offerre ad Ecclesiam panem, & vinum, & dabatur Sacerdoti ad consecrandum: expletisque mysteriis, unusquisque quod dederat, accipiebat.* Quibus omnibus positis, quasi arguebam, & quidem cum fundamento, quòd si in Missa hujus Sabbati nemo Corpus Christi Domini de manu Celebrantis accipiebat, ut censet Gavantus, nemo pariter panem & vinum ad Ecclesiam deferrebat, & ad Altare offerebat, & idcirco in hac Missa Antiphona, quæ Offertorium dicitur, omitteretur. Quæ quidem opinio confirmari poterat ex iis, quæ laudatus Pater Berleadi adstruit *lit. §. num. 4.* nimirum,

quòd antiquitus in Missis Defunctorum, quia privatae omnino erant, nulla fiebat oblatio, licet pariter nulla interveniebat Communicatio, nisi ipsiusmet Celebrantis, id quod comprobatur auctoritate S. Willelmi *lib. 1. suarum Constitutionum Hirsaugiensium*, ubi legitur: *Si Missam Defunctorum cantat, nemo, nisi ipse solus, communicat. Sed si Vivorum Missa est, sic quoque tenendo, dat pacem Converso Cr.* Quæ quidem Constitutiones reperiuntur in Veteri disciplina Monastica P. Herrgott; & prædicta verò verba leguntur *pag. 457.* Idem etiam comprobari poterat auctoritate eruditissimi Gabrielis Albaspinæi Aurelianensis Episcopi, qui *lib. 1. suarum observat. cap. 17.* ait: *Idèd in mortuorum Sacris officium non potest esse, quòd olim privata essentia Sacra, non autem sollemnia, hoc est, non essent instituta, ut eis publicè Fideles omnes communicarent, perinde, atque in Dominicis, Festisque diebus fieret. Id autem apparet ex Can. 4. Concilii V. sensis, ubi discrimen ponitur inter sollemnia, mortuorumque Sacra. Itaque cum in his Sacris non communicaretur, nullum etiam officium dabatur, quòd quidem Symbolum quoddam, & augmentum erat communionis Fidelium, eoque tantum nomine permittebatur, ut ad Communionem Fideles prepararentur, & ad munus benevolentiam excitarentur.* Hæc præterea Auctor; ex quibus omnibus validum delictum poterat argumentum in favorem supradictæ opinionis, cui libenter adhaererem, si subsisteret illud assumptum Gavanti, quòd in Missa hujus Sabbati, utpote nocturna, nullus alius à Celebrante communicabat, sed solum in die sequenti, quo cum Catechumeni, tum alii, Sacramenti Eucharistici participes fiebant.

Verùm prisca evolviendo monumenta Liturgica, relata à Martene infra citando, Ordinem Romanum primum inter evulgatos à Johanne Mabillon, præsertim verò Sacramentarium Gelasianum, cogor omnino recedere ab expolita Gavanti opinione, & insistere

finere cum Domino Grancolai in *Breviario Romano* lib. 7. cap. 21. cum Petro Morretto in sua *Erudita Disceptatione Epistolari de Ritibus variandi ciborale indumentum* &c. num. 14. & cum aliis, cogor, inquam, asserere, quod in hac Missa omnes communicabant, non solum Neonati, sed reliqui quoque Fideles, ceterarum Synaxeon mores idque patet ex Collectis hujus Missae descriptis in allegato Sacramentario Gelasiano lib. 1. cap. 45. in Oratione siquidem, quae Postcommunio dicitur, haec praecisa verba leguntur: *Præsta quasumus &c. ut Divino munere satiati, & sacris mysteriis innovemur, & moribus: Ex quibus evincitur, Eucharistico pane omnes refectos fuisse, non verò solum Sacerdotem.* Rursum quod in eadem Missa factæ fuerint oblationes, etiam pro Catechumenis recenset baptizatis, colligitur ex verbis, quae habentur in precedentibus Orationibus. Prius enim à lecretis Gelasianis ait: *Suscipe quesumus, Domine, & plebis tuae, & tuorum hostias renatorum: ut & Confessione tui nominis &c.* Altera verò Secreta incipit his verbis: *Suscipe, Domine, preces Populi tui cum oblationibus hostiarum &c.* Ex quibus liquet, in praedicta Missa profecto factas fuisse Oblationes, & Catechumenorum, & aliorum Fidelium; quapropter iterum dico, nullo modo sustineri posse, ideò in hac Missa praetermitti Antiphonam, quae dicitur *Offertorium*, quia in eadem nullæ fiebant Populi Oblationes, in quibus offerendis recitabatur à Choro praedicta Antiphona.

Aliam igitur rationem assignare debemus, propter quam nunc, juxta Ritum Rom. Ecclesiae, non recitatur, neque Antiphona, quae *Offertorium*, neque alia, quae *Communio* dicitur. Unde praeter rationem, quam adducunt superius allegati Auctores, Strabo, & Beruo Augiensis, dici etiam posset, de fortasse probabilius, quod praedictæ Oblationes pro Catechumenis (ipsi enim, teste Ambrosio in *Prologo ad expositionem Psalmi* 118. & neque hac die, neque in tota Baptisma

sui Octava offerebant) fiebant ab eorundem Susceptoribus, quorum magnus erat numerus, quia pro uno Catechumeno baptizando non unus tantum, sed duo, vel tres, immò plures etiam Susceptores destinabantur, ut ostendit Martene lib. 1. de *Antiquis Eccles. Ritibus*. cap. 1. art. 16. n. 12. & isti constituabant probabiliter, si non totam, maximam saltem partem illius plebis, de qua fit mentio in praedictis Collectis Gelasianis; probabile autem est, praedictos susceptores hac die detulisse suas oblationes, antequam inchoaretur Missa, nam cum ante Missam Baptisma conferretur, iidem occupati erant in exuendis, & induendis suis Catechumenis, ceterisque Muniis exequendis; quapropter non poterant apud se Oblationes retinere, ut illas tempore consueto ad Altare deferrent; proinde necessum erat, ut delatio talium oblationum sequeretur ante Missam; & hinc probabiliter factum est, quod Antiphona ad offerendum non recitabatur à Choro. Supradicta magis confirmari possunt ex iis, quae leguntur in cit. *Ordine Romano* num. 46. ubi habetur -- *Illud autem de Parvulis providendum est, ut postquam baptizati fuerint, nullum cibum accipiant, nec lactentur, antequam communicent Sacramenta Corporis Christi: & omnibus diebus septimanae Pasche ad Missas procedant, & parentes eorum offerant pro ipsis, & communicent omnes.* -- En igitur, quod omnes communicabant, quod parentes pro Parvulis offerebant; unde manifestum est, quod pro Catechumenis Oblationes fiebant à suis Susceptoribus.

Quoniam verò ex cit. Textu Ordinis Romani parvuli, postquam baptizati erant, nullum sumebant cibum, nec sugebant lac ab uberibus, antequam Eucharistico Cibo reficerentur, opinandi locus datur, quod in hodierna Missa omitteretur *Offertorium* ad evitandam ejusdem Missae prolixitatem, quia praedicti parvuli difficillimè temperare se poterant ab iteratis, & molestis vagitibus emittendis, si longo temporis tractu jejuni per-

severat.

severassent: & equidem ad eos citò etiam corporaliter reficiendos, statim ut Sanguis Christi cum Cochleari sumptus è Calice in eorum os infusus esset, illis porrigebatur lac, & mel. Idem agebatur cum Neophytis, ut ipsi tanquam infantes designarentur lacte, & melle nutriendi, juxta illa verba S. Petri: *Quasi modo geniti infantes sine dolo lac concupiscite.* Quòd brevis esset hæc Missa, ad prædicta incommoda præcavenda, colligitur etiam ex iis, quæ tradit Theophanes Nicænus *Epist. 3. ad Sacerdotes*, in qua ait, quòd statim post Baptismum dabatur omnibus Communio. Rursus quia Johannes Moschus in *Prælo Spirituali cap. 19.* ait, antiquam fuisse consuetudinem in Ecclesia, ut pueri ante Sacramentum assisterent, & primi post Clericos communicarent; colligitur, ideò invecam fuisse hanc sollicitudinem communicandi innocentes pueros, & infantes, ne jejuni longo tempore permanerent.

Dixi, quòd Antiphona Offertorii probabiliter omittabatur, ne in longuam nimis hæc Missa protraheretur; habemus enim in Ordine Romano II. inter evulgatos à Mabillon pag. 46. hæc præcisa verba -- *Transit deinde Sacerdos ad suscipiendas Oblationes. Interim Cantores cantant Offertorium cum Versibus, & Populus dat oblationes suas, idest panem, & vinum, & offerunt cum Fanonibus candidis, primo masculi, deinde femina.* Ex quibus colligitur, Offertorii versus multos simul fuisse constitutos, qui cantabantur à Choro, & quorum cantus toto illo tempore durabat, quo Populus sua dona offerebat; quos ideò Hadrianus Papa, inquit Demochares *tom. 4. cap. 15.* voluit geminatos cantari, & geminari, & neutrum omitti. Eos ipsos tamen nunc videmus simplices esse, nec ullum ex illis repeti, nisi in Missa Defunctorum, ut notavit etiam nosler Gavantus in suis doctissimis Commentariis *ad rit. 18. part. 4. sub n. 3.* Denique ex iis, quæ tradit P. Berleudi in sua *cit. Dissertat. de Oblationibus §. 4. num.*

6. variæ adhibebantur formulæ, juxta diversitatem Ecclesiarum, & Liturgiarum, in recipiendis, & offerendis Oblationibus, quæ porrigebantur à Populo; unde semper firmum remanet, quòd multum temporis impendebatur in exercenda hac functione Oblationum; & idcirco non sine fundamento opinamur, in hodierna Missa tales Ritus prætermisissos fuisse prolixitatis vitanda gratia, ob rationes supra adductas, sed omnis ista actio sub silentio complebatur, sicut fiebat antiquissimis Ecclesiæ temporibus.

In eadem Missa non dicitur *Agnus Dei*, quia hæc nova est adjectio; hæc enim deprecatio instituta fuit à Sergio Papa, qui scilicet anno 688. ut tradunt Scriptores à nobis citati, cum ex professo egimus de hac deprecatione in parte prima hujus Thesauri.

Quòd spectat ad Antiphonam, quæ Communio dicitur, liquet antiquitas fuisse cantatam in hac Missa, dum fiebat Populi Communio, quia in Sacramentario Gelasiano, ut supra innuimus, recitabatur à Celebrante Oratio *Post Communionem*; unde inferitur, præcedenter fuisse à Choro recitatam Antiphonam illam, quæ *Communio* prænotatur; hæc enim correlativa erant, nimirum Antiphona, quæ *Communio*, & Oratio, quæ *Postcommunio* dicitur; quòd notat etiam Ordo Romanus Hittorpilii pag. 55. asserens, juxta Romanos dictam fuisse in hac Missa Orationem *ad Complendum*. In præsentiarum autem ideò omittitur & *Communio*, nec non Oratio *Postcommunio* inscripta, quia eorum loco, ut notat etiam Grancolas. *loc. cit.* & ante ipsum Gavantus, nec non Durandos, susfecta sunt *Vesperæ*, quæ gratiarum actio potius dicendæ sunt, quam Officium *Vesperarum*: hanc rationem jam assignaverat prædictus Ordo Romanus Hittorpilii *loc. cit.*

Denique quoad osculum pacis, juxta prædictum Grancolas. antiquitas in hac Missa non dabatur, quia Romæ reservabatur ad principium Matutini Paschatis, ubi tunc Populi

palli conveniebant ante Ecclesiam, & antequam inchoaretur Officium, sese invicem complexantes in pacis signum, dicebant *Surrexit Dominus*; Et hoc habetur in eodem Ordine Romano ab Hitortio edito pag. 55. in quo legitur -- In ipsa nocte, matutina luce rampente tenebras, surgentes in Ecclesiam veniant, & mutua Charitate se invicem osculantes, dicant: *Surrexit Dominus*. Juxta tamen Ritus Mozarabum, & Ambrosianam, pax publice datur in hac Missa, & recitatur Postcommunio, sicuti etiam in veteri Ritu Gallicano.

LVIII. Gavant. pag. 208. col. 2. lit. I *Subdiaconus defert ad Altare, &c.* Subdiaconus, post redditum librum Evangeliorum secundo Ceremoniario, vadit ad medium plani post Diaconum, dum Celebrans dicit *Dominus vobiscum*, & deinde *Oremus*, & quando Diaconus accedit ad Altare, cantato à Celebrante *Oremus*, Subdiaconus, cum debitis reverentiis Choro, & Altari, vadit ad Credentiam, ex qua, præposito sibi velo humerali de more, sumit Calicem, insuper Bursam Corporalium, & subsequente Acolyto cum ampullis, ea portat ad Altare: à Portu *suprà Rubric. 14. in ad. cor. n. 2.* quem Calicem collocat inter medium Altare, à cornu Epistolæ; Diaconus verò, stans ad dexterum latus Celebrantis, accipit Bursam, & vadit ad medium, ubi erat Celebrans, qui pergens aliquantulum versus cornu dexterum Altaris, cedit ei locum, ut extrahat, & extendat Corporale, ac reponat Bursam ad locum suum de more; quo factò, Diaconus recedit, & Celebrans revertitur ad medium, ubi accipit de manu Diaconi Patenam, & alia facit de more. Turrinus *suprà §. Cantato Oremus.*

LIX. Rubric. num. 38. pag. 208. & Gavant. ibid. col. 1. lit. m *Pacis osculum non datur, &c.* Quamvis non detur osculum Pacis in hac Missa, ut præscribit Rubrica, Subdiaconus tamen transit ad dexteram Celebrantis. *Rubr. Miss.*

tis, & discooperit Calicem, quando opus erit, de more: à Portu *suprà Rubr. 14. in ad. cor. num. 1.*

LX. Rubric. n. 39. pag. 208. & Gavant. ib. col. 1. lit. p *Pro Vesperis, &c.* Facta à Celebrante ablutione post sumptionem Sacramenti, Subdiaconus accommodat (deferente aliquo Acolyto, cum debitis reverentiis) velum Calicis ad Altare, & reportat Calicem ad Credentiam de more; interim verò, dum Celebrans scilicet sumit ablutionem, Cantor, seu alius, comite secundo Ceremoniario, vel alio, accedit cum debitis reverentiis ad Digniore de Choro, eique de more præintonat Antiphonam: *Alleluja*, pro Vesperis, quam statim Dignior absque signo Crucis intonat, & Chorus eam bis repetit, ut in Missali, & post Antiphonam cantatur alternatim ab utroque Choro Psalmus *Laudate Dominum omnes Gentes, &c.* & post Psalmum iterum repetitur ter *Alleluja*; Capitulum, Hymnus, & *vv.* non dicuntur; omituntur etiam diebus sequentibus. Postea Celebrans intonat Antiphonam ad *Magnificat*, ut infra; Bauldry, Billus, infra citandi, Vinitor *suprà n. 12.* Præfatus autem Celebrans, facta ablutione, accedit ad cornu Epistolæ, ubi adhuc retenta Planeta, dicit loco Antiphonæ, quæ appellatur *Postcommunio*, submissa voce, ter *Alleluja*, subjungens Psalmum: *Laudate Dominum omnes Gentes*, cum Ministris stantibus in cornu Epistolæ, ut ad Introitum Missæ; deinde idem Celebrans, finito cantu in Choro, stans adhuc cum Ministris in prædicto cornu Epistolæ, intonat in cantu Antiphonam ad *Magnificat*, nempe: *Vespere autem Sabbati*, ut in Missali, quam Antiphonam postea ipse Celebrans prosequitur submissa voce cum Ministris Sacris, Choro eandem Antiphonam prosequente in cantu. Bauldry *suprà n. 17.* Billus *suprà §. 4.* Gerlacus Vinitor *suprà*, Hippolytus à Portu *suprà n. 5. usque ad n. 9. inclusive.*

LXI. Rubr. n. 40. pag. 209. *Deinde cantatur Magnificat, &c.* Cantata Antiphona à Choro.

M m m

Choro.

Choro, intonatur *Magnificat* sollempniter à Cantoribus, Choro alternatim prosequente. Interim verò, dum scilicet à Cantoribus inchoatur *Magnificat*, Celebrans, stans adhuc in cornu Epistolæ cum Ministris, se signat à fronte ad pectus de more (& omnes pariter signant se) & statim cum iisdem accedit ad medium Altaris, ubi facta solita simplici inclinatione Cruci, imponit, & benedicit Incensum in Thuribulo, ministerio Diaconi, & Thuriferarii. Bauldry *suprà* n. 18. Bissus *suprà*, Gerlacus Vinitor *suprà*, Halden *part. 1. tit. 20. §. 3. de Sabbato Sancto §. Porro.*

LXII. Rubric. num. 40. pag. 209. & Gavant. *ibid.* col. 1. lit. q. *Ut alias, &c.* Imposito, & benedicto de more Thure, Celebrans incensat Altare, ut sit initio Missæ, Sacris Ministris hinc inde stantibus, & eum adjuvantibus, ut de more, elevando posteriorem Planetæ partem, &c. in cuius incensationis fine, ipse Celebrans incensatur à Diacono in cornu Epistolæ, stante Subdiacono à sinistris ejus, ut in Introitu Missæ; deinde Diaconus vadit ad incensandum eos, qui sunt in Choro, more consueto, ut ad oblata, comite Ceremoniario; quo facto, vadit versus Altare (semper tamen eam debitis reverentiis eidem Altari, & Choro) ubi stans in plano in cornu Epistolæ, cum Thuriferario à dexteris ejus, sed paululum retrò, incensat Subdiaconum, stantem à dexteris Celebrantis, qui Subdiaconus vertit faciem Diacono, cavens tamen ne directè terga gerat Celebranti. Celebrans verò, postquam fuerit à Diacono incensatus, & statim ac Diaconus se contulit ad incensandum Chorum, adhuc stans in cornu Epistolæ cum Subdiacono, ut ad Introitum Missæ, prosequitur tunc, & non prius, alternatim cum eodem Subdiacono, submissa voce: *Magnificat*, usque ad finem, & post *Gloria Patri, &c.* repetit cum ipso Subdiacono etiam Antiphonam, ibique stat, quousque in Choro sit repetita Antiphona post *Magnificat*, & postea accedit ad medium Altaris, ut infra,

Bissus *suprà* lit. M. n. 25. §. 4. Subdiacono ut *suprà* incensato, Diaconus reddit Thuribulum Thuriferario, qui statim incensat praedictum Diaconum stantem à dexteris Celebrantis in cornu Epistolæ in secundo Gradu Altaris, facie ad Thuriferarium versa. Tum Diaconus, & Subdiaconus stant cum Celebrante in cornu Epistolæ, ut ad Introitum Missæ, usque dum in Choro sit repetita Antiphona post *Magnificat*. Thuriferarius verò, incensato Diacono, factis semper debitis reverentiis, incensat Acolythum, & Populum, & postea facta genuflexione Altari, & reverentia Choro (quando est ante Altare) vadit in Sacristiam, ubi deponit Thuribulum, & Naviculam, & redit cum reverentiis, ut par est, ad Altare. Bissus *suprà* §. 1. Bauldry *suprà* n. 18. & 19.

Mox diximus, dum cantatur *Magnificat*, à Diacono incensandum esse Chorum eo modo, quo incensatur idem Chorus post oblatas, & post incensatum Celebrantem; dicitur autem *suprà* *part. 2. tit. 7. n. 74.* quod Diaconus, incensato tunc Choro, procedente Thuriferario, redit ad Altare per eandem viam, qua venit in Chorum, nimirum à latere Epistolæ, & ibi facta genuflexione, stans in eadem parte Epistolæ, Subdiaconum incensat; hic idem Ritus debet servari etiam in presenti casu incensationis ad Canticum *Magnificat*. Quoniam verò aliqui, nimirum Castaldus in nostro Ceremoniali *lib. 1. cap. 29. n. 14.* Flumara in Ceremoniali Clericorum Regul. Minor. *part. 2. cap. 7.* Ceremoniale Clericorum Regularium S. Pauli *lib. 1. cap. 1.* preferibunt, quod incensato Choro, & præstita à Diacono, & à suo comite, reverentia ad utramque Chori partem, & facta etiam genuflexione Cruci, vel Sacramento, idem Diaconus pergit in Presbyterium per latus Evangelii, ubi facta Altari juxta cornu Evangelii genuflexione, incensat Subdiaconum, stantem facie versa ad eundem Diaconum, præmissis debitis mutuis inclinationi-

tionibus, idcirco iterum super hoc Ritu sermonem institutum, ut validiori discursu firmetur nostra contraria opinio superius tradite, nimirum quod Diaconus tunc, nempe in Missa, & modò in presenti casu, debeat egredi non per ostium à latere Evangelii, sed à latere Epistolæ, per quod ingressus est ad incensandum Chorum. Nos igitur versemur in hac opinione, quòd Subdiaconus debeat incensari à latere Epistolæ, sive Chorus sit ante Altare (ut concedunt in tali casu etiam Bauldry *part. 2. cap. 11. art. 7. num. 19.* necnon Billus *lit. D. num. 123. §. 34.*) sive Chorus sit retro Altare, in quo tamen casu prædicti Billus & Bauldry consent, Subdiaconum incensandum esse à Diacono à latere Evangelii, & idcirco etiam juxta ipsos debet Diaconus egredi ab eodem latere Evangelii: sed admittere non possum hanc Ritus variationem in Subdiaconi incensatione, & iterum saltimò, semper Subdiaconum incensandum esse à latere Epistolæ, quo firmato, magis congruum mihi videtur, quòd completa Chori incensatione, debeat ab eodem latere Diaconus egredi è Choro. In hac sententia versantur etiam doctissimi Monachi S. Mauri; in suo etenim Ceremoniali *lib. 2. c. 4. num. 25.* sermone habito de Diacono incensante Chorum, ajunt -- *Incensatione Chori peracta, profundè se inclinabit versus ipsum Chorum in suprema parte circa medium, & reversus ad Altare, genuflectet ubi prius ante discessum, stansque à latere Epistolæ, thurificabit Subdiaconum duplici ductu* -- Certum autem est, ibi sermonem esse de Choro existente retro Altare, ut ex eorum consuetudine, necnon ex contextu verborum manifestè id colligitur. Si autem juxta ipsos debet Diaconus stare à latere Epistolæ, dum Subdiaconum thurificat, quis inficiari poterit, magis congruum esse, Diaconum egredi ab eodem latere, quàm à latere Evangelii? aliàs egrediendo ab hoc latere, deberet perficere totum gyrum Presbyterii, & genuflectere in medio, non verò in eodem loco, ubi prius ante discessum à

Presbyterio. Omnes illi, qui consent, Subdiaconum esse incensandum à latere Evangelii, idèò moventur ad hoc asserendum, quia firmiter tenent, eos, qui à Choro discedunt, & ad Cappellam pergunt, semper debere egredi à latere Evangelii; ex quo autem Diaconus, servando hanc regulam, debeat ab eodem latere egredi, ne totum gyrum Presbyterii perficiat, congruum judicant, illum se à latere Evangelii sistere, & in eo situ Subdiaconum, ad ejusdem Diaconi faciem verentem, thurificare; nos verò è contra magis invariabilem judicamus dispositionem illam, qua præscribitur, Subdiaconum semper incensari debere à latere Epistolæ, & facie versa ad idem latus, ad quod versus incensatus fuit Celebrans, sicut ob eandem rationem ad idem latus conversus debet incensari Diaconus à Thuriferario; & idcirco suadet in hoc casu, minus incongruum esse, variari regulam illam, quòd discentes è Choro debeant egredi à latere Evangelii: & reverà Acolythy in Missa Sollemni, celebrante aliquo in Dignitate constituto, quando deferunt bacile, & bucale argenteum, necnon mappulam, ad lavandas, & tergendas manus Celebrantis, quia id præstare debent à latere Epistolæ, ab eodem latere exeunt à Choro, prædicta deferentes, non verò à latere Evangelii, faciendo totum gyrum Presbyterii; cum igitur Diaconus debeat pariter incensare Subdiaconum à latere Epistolæ, ab eodem latere egredi magis congruum videtur, quàm à latere Evangelii.

Superest hoc solummodò advertendum, quòd juxta Ceremoniale prædictorum Clericorum S. Pauli, Diaconus, post incensatum Celebrantem, quia non discedit à medio Cappellæ, sed à latere Epistolæ, nullam debet facere genuflexionem, è contrà verò juxta Ceremoniale Clericor. Minor. & Monachorum S. Mauri, præscribitur talis genuflexio, quam nos quoque approbavimus; in hoc unusquisque sequi potest consuetudinem suæ Ecclesiæ.

LXIII. Gavant. pag. 209. col. 1. n. 42. *Ad Orationem ultimam, &c.*) Circa finem Antiphonæ, quæ repetitur à Choro post *Magnificat*, Ministri Sacri locant se unus post alium retro Celebrantem in recta linea, & hoc modo procedent ad medium Altaris cum eodem Celebrante; qui finita Antiphona à Choro, & osculato Altari, ad Populum converfus dicit: *Dominus vobiscum*, & prosequitur Missam more solito usque ad finem, ut *suprà*, hoc tamen notato, quòd Diaconus dicit: *Ite Missa est*, cum duplici *Alleluja*, ut in Missali. Bauldry *suprà* n. 20. Bissus *suprà* §. 8. Gerlacus Vinitor *suprà* num. 13.

Tandem finita Missa, factis debitis reverentiis Cruci Altaris, & Choro, & acceptis birretis de more, redeunt in Sacristiam, ubi facta Cruci, vel Imagini debita reverentia, & postquam Sacras Vestes exuerint, mutua sibi gaudia Paschalia annunciant, factis sibi invicem mutuis reverentiis, & quasi amplexibus, & idem fit ab omnibus de Choro, & deinde omnes læti in Domino recedunt. Bauldry, Gerlacus Vinitor *suprà* §. Hippolytus à Porta *suprà* n. 16. Halden *suprà*.

Post Missam aliquis Sacerdos, paratus Superpelliceo, Stola, & Velo humerali albi coloris, cum Clericis, faces deferentibus, reportat Pyxidem cum Sanctissimo Sacramento ex Oratorio secreto ad Tabernaculum ordinarium, seu solitum. Bauldry *suprà* num. 21. Gerlacus Vinitor *suprà* num. 14. Turrinus *part. 3. sect. 2. cap. 3. de Sabb. Sancti. §. Reportetur*.

LXIV. Gavant. pag. 209. col. 1. n. 43. *Per adhà Missa quaritur, an alia Missa celebrari queant, &c.*) Hoc dubium discutitur etiam à Castaldo *lib. 3. sect. 8.* & à Bisso *Lit. S. n. 7. §. 1. & 2.* ubi fatetur, se non posse refellere sententiam affirmativam, quia scit, nonnullos doctos, & timorata conscientia viros, eam in praxi aliquando reduxisse; tam etiam, quia multi DD. & quidem serè in omnibus maxime venerati, eam apertissime tenentur; Verum nullo modo tenenda est prædicta sen-

tentia affirmativa, quia nonnulla emanarunt à Sac. Congregatione, & Summis Pontificibus Decreta, quæ expressè prohibent in hac Feria Celebrationem cujuscumque Missæ Privatæ, in quacumque Ecclesia, & Oratorio, & non concedunt nisi Celebrationem unius Missæ Sollemnis, & Conventualis; Id patet in Decreto edito à S. R. C. die 11. Februarii 1690. approbante PP. Alexandro VIII. die 11. Martii ejusdem Anni, & dato in nostro Indice sub n. 495. In alio pariter Decreto edito die 10. Januarii 1693, in una *Galliarum*, quod exhibetur in nostro Indice sub n. 504. Denique idem colligitur ex alio Decreto edito die 13. Julii 1697. in una *sa-nuon.* & dato in nostro Indice sub n. 515.

LXV. Gavant. pag. 209. col. 1. eod. num. 43. *Quid accidere possit, quando Festum Annuntiationis incidit in Sabbatum Sanctum, &c.*) Prædicto loco Gavantus prius videtur concedere, quòd si in Sabbatum Sanctum incidit Festum Annuntiationis, possit à Superioribus concedi facultas celebrandi aliquas Missas, sed non nisi post inchoatum saltem sollemne sacrificium; n. tamen 45. tenet, etiam in tali casu non esse celebrandam, nisi unicam Missam Sollemnem. Verum etiam pro talis contingentia facti satis provisum est ab Apostolica Sede per sua Decreta, quid faciendum sit, si occurrat prædictum Festum in Sabbato Sancto, nimirum esse transferendum ejus Officium, una cum præcepto audiendi Missam, & vacandi ad operibus servilibus, ad Feriam II. post Dominicam in Albis, quod quidem Decretum editum fuit à S. R. C. die 11. Martii 1690. & est illud idem, quod *suprà* innuimus, datum in nostro Indice sub n. 495. de quo Decreto pariter Sermonem fecimus *suprà* agentes de Ricibus servandis in Feria VI. Parasceves, & iterum sermonem faciemus de eodem in nostris Additionibus, & Observationibus ad Gavanti Commentaria in Rubricas Breviarium Romanum. Solum hic advertimus iterum, quòd si Festum Annun-

Annunciationis in dicto casu, ob Festum alioris Ritus occurrens in predicta Festa II. post Dominicam in Albis, deberet protrahi, quoad recitationem Officii, non ideo protrahenda esset obligatio audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus in illa Feria, sicuti de facto fit, quando accidit tale Festum Annunciationis in Feria V. in Cœna Domini, tunc enim, ut diximus, licet transferatur Officium, & Missa, non tamen protrahitur Festum, sed hoc servatur in illa Feria, observando præceptum audiendi Sacrum, & abstinendi ab operibus servilibus. Deinde advertendum est, quod licet modò Festum Annunciationis, quando id incidit in Parascevem, aut Sabbatum Sanctum, ex vi prædicti Decreti, tam in foro, quam in Choro transferatur, non tamen permittit eadem S. C. sed potius prohibet alia quoque Festa, si que accidant in aliqua Diocesi, similiter in foro transferri, quando die suo celebrari Officium, ac Missa non possunt.

LXVI. Gavant. pag. 209. col. 2. num. 47. *In Obitus Pasche distribui solitus fuit Cereus, &c.* In utraque Cerei Paschalis benedictione ab Enochio relata, de qua supra mentionem fecimus, ait ipse, ab eodem Cereo benedicto decerptas fuisse à Fidelibus aliquas particulas contra procillas; Hinc nonnulli arborantur Agnos Cereos, qui vulgò Agnus Dei appellantur, originem trahere, de quibus Amalarius lib. 1. de Divinis Officiis cap. 16. ait: *Libellus Romanus narrat, eodem die (scilicet Sabbato Sancto) benedicti ceram oleo mixtam, indeque fieri Agnos, eosque reservari usque ad obitum Pasche.* Idem scribit Alcuinus, & idem præscribitur in Ordine Romano, quibus adstipulatur Durandus in lib. 6. cap. 79. ubi sic ait: *Hac die Acolyti Romana Ecclesia faciunt Agnos de cera nova benedicta, vel de cera Cerei Paschalis Anni præcedentis, admixto Chrismate, qui in Sabbato in Albis in Ecclesiis per Dominum Papam distribuuntur.*

LXVII. Gavant. pag. 209. col. 2. num. 48. *Roma varia est consuetudo, &c.* Ultra

dies à Gavanto descriptos, in quibus accendi debet Cereus Paschalis; placet etiam, immò videtur conveniens usus accendendi dictum Cereum in Festis Apostolorum, Patroni, ac Titularis, & Dicationis Ecclesiæ, & in omnibus Festis Sanctorum de præcepto; Immo & in diebus Festis Sanctorum, non de præcepto, sed sollemniter in Choro celebratis. Item accendi potest Cereus in Missa non sollemni, sed Parochiali die Dominico, & in omnibus Festis Sanctorum. Item in Missis Votivis sollemnibus pro re gravi, dummodò non adhibeatur color violaceus, unde non est accendendus in Missis majorum, minorumque Litaniarum, & in aliis similibus, & à fortiori accendi non debet in Missis Defunctorum, licet cantatis.

Advertendum tamen est, quod in die Sancto Paschæ accenditur dictus Cereus ad totum Matutinum Sollemne, & Laudes, item in Missa, ad Vesperas, & Completorium. Duobus verò sequentibus diebus Dominicis, & Festis Sanctorum accenditur ad Laudes, Missam sollemnem, & Vesperas. Ex Castaldo lib. 3. sect. 9. cap. 8. n. 3. & 4. Bauldry supra n. 24. Memorial. Rituum supra n. 17. de Vesp. Sabb. Sanct. à num. 1. ad 6. usque inclusivè.

LXVIII. Gavant pag. 210. col. 2. num. 49. *Postremò à primis Vesperis Ascensionis usque ad suum Evangelii, &c.* In die Ascensionis accenditur ad primas Vesperas, Laudes, & Missam sollemnem usque ad Evangelium, quo dicto statim extinguitur, & completa Missa sollemni, seu Parochiali, removetur à Candelabro, & reportatur in Sacrarium, & non amplius accenditur, nisi ad Sabbatum Pentecostes in benedictione Fontis. Castaldus supra, & Memoriale Rituum Majoris Hebdomade supra n. 6.

LXIX. Gavant. pag. 210. col. 2. n. 50. *Candelares, &c.* Post Missam, extinctis Cereis Altaris, & Cereo Paschali, extinguntur etiam tres supradictæ Candelæ in cuspidè Arundinis positæ, quæ amplius non accenduntur,

M m m 3 dantur,

dantur, & ideo Arundo ipsa amovetur omnino. Bauldry *suprà* num. 21. Memoriale Rituum *suprà* num. 33. A Portu *suprà* num. 16. §. *Arundinis Candela.*

Superest nunc, ut exhibeamus sequentia Decreta, quorum primum est -- Cereus Paschalis regulariter accendi debet ad Missas, & Vesperas sollemnes, in triduo Paschatis, in Sabbato in Albis, & Dominicis, usque

ad Ascensionem; In aliis servanda est consuetudo Locorum. S. R. C. 19. Maji 1607. & datur in nostro Indice sub num. 68.

Secundum verò est -- Functiones omnes Hebdomadae Sanctae non sunt de juribus parochialibus, ut declaravit S. R. C. die 10. Decembris 1703. & datur in nostro Indice sub num. 566.

De Ritibus peragendis in eodem Sabbato Sancto in Minoribus Ecclesiis.

De præparandis pro omnibus functionibus in hac die perfolvendis. §. I.

Extra Portam principalem Ecclesiae præparetur Mensa, cum Mantili albo, & super eam legile parvum, seu Cusinus, cum Missali; Pelvicula, seu Patera, cum quinque globulis Incensi; Thuribulum, & Navicula cum Thure; Vas aquae benedictae, cum Aspersionario; Manipulus, Stola Diaconalis, & Dalmatica albi coloris; Laterna, cum candelula, & lignis sulphuratis. Item prope dictam Mensam tripes, cum foculo, in quo accendi debent Carbores pro novo igne; Forcipes ferreae, Arundo ornata, cum tribus candelis in summitate.

In Ecclesia paretur Altare majus cum Cruce, & Candelabris festivis; Duplex in eo pallium, album subius, & violaceum desuper; Pes ligneus, vel basis marmorea in latere Evangelii, pro firmanda Arundine in eodem latere; legile veto albo contextum pro

Præconio cantando. Cereus benedictus aptus in Candelabro magno à latere pariter Evangelii, ut *suprà*; Lampades compositae.

In Abaco ejusdem Altaris præparetur Mensa mantili albo composita, Missale pro Præconio, & Missa, Calix cum ornamentis albi coloris, Pelvicula, cum urceolis Vini, & Aquae, & cum Manutergio.

In Sacristia præparentur quatuor Superpellicea pro Clericis. Amictus, Alba, Cingulum, Stola, & Pluviale coloris violacei; Item Manipulus, & Planeta violacea, nec non Manipulus, Stola, & Planeta coloris albi. Velum pro humeris albi coloris, & Crucis processionalis.

In Baptisterio si adsit, præparentur etiam quae diximus *suprà*.

De principio Officii usque ad benedictionem Cerei.

§. II.

Extra Ecclesiam excutitur à Sacrista, vel ab alio, novus ignis à silice, & accenduntur Carbores in foculo, & hora competenti quatuor Clerici accipiunt Superpellicea in Sacristia, & disponunt omnia suis locis. Dato signo cum Crotalo, Celebrans, lotis manibus, ac-

cipit Amictum, Albam, Cingulum, Stolam, & Pluviale coloris violacei, & deinde procedit ad Portam principalem Ecclesiae hoc ordine.

Primus Clericus manibus junctis, tertius Clericus cum Cruce processionali, Celebrans inter duos Clericos.

Extra

Extra portam Clericus cum Cruce sistit in limine portæ, renes eidem vertens, facie Crucifixi versa ad Celebrantem. Celebrans ante Mensam, collocatam inter ipsum, & Crucem, ibidem stans, ex Missali posito super legile, legens benedicit ignem tribus Orationibus, deinde unica Oratione grana Incensi, quæ dum benedicuntur, primus Clericus accipit forcipe novum ignem benedictum, & ponit in Thuribulo.

Celebrans imponit cum benedictione, & osculis, incensum in Thuribulo, deinde aspergit ignem, & grana, & eadem postea thurificat; ideam Celebrans, post redditum Thuribulum Thuriferario, deponit Pluviale, & Stolam coloris violacei, & accipit Manipulum, Stolamque Diaconalem, & Dalmaticam albi coloris; interim secundus Clericus cum aliquo ligno sulphurato accendit candelam de novo igne, & recondit in laterna, & alius Clericus accipit pateram cum granis Incensi. Celebrans iterum ponit Incensum in

Thuribulo, cum benedictione, & osculis, postea accipit Arundinem, & proceditur ad benedictionem Cerei ordine sequenti.

Primò, Clericus cum granis Incensi à dexteris, & Thuriferarius à sinistris. Secundò, tertius Clericus cum Cruce; Celebrans cum Arundine, & alius Clericus cum laterna à sinistris ejus; Clerici cum granis, Thuribulo, & Cruce ingrediuntur Ecclesiam, & sistunt, quando Celebrans ingressus fuerit januam Ecclesie. Celebrans ingressus Ecclesiam inclinat Arundinem, & accensa ex candela laterne, sive ex ligno sulphurato una ex tribus candelis Arundinis per Clericum, genuflectit, genuflectentibus omnibus, excepto tantum Clerico Cruciferario, & sic genuflexus clara voce dicit: *Lumen Christi*: tum surgentibus omnibus, & Clerici, seu Sodales alicujus Confraternitatis, si adsint, respondeant: *Deo gratias*; & alia vice facit ut supra, donec pervenerit ad Altare, ut ibi dicat tertia vice: *Lumen Christi*, ut supra.

De Benedictione Cerei. §. III.

His omnibus peractis, & data Arundine alicui Acolyto, seu alicui Sodali, Celebrans genuflexus (accepto prius libro de manu alicujus Acolyti, seu Sodalis, ut supra) ante Altare in infimo gradu, prætermisso *Munusculum meum*, dicit tantum: *Jube Domine benedicere*, & ipsemet subdens dicit: *Dominus sit in corde meo, & in labiis meis, ut dignè, & competenter annuncium suum Paschale Præconium*. Deinde surgit, & facta genuflexione Cruci Altaris, accedit ad legile paratum in plano Evangelii hoc ordine. Primò, Thuriferarius habens à dexteris quartum Clericum cum granis Incensi; Secundò, tertius Clericus cum Cruce, habens à sinistris secundum Clericum cum Arundine; Tertio, Celebrans eum Missali.

Cum pervenerint ad legile supradicti, apud illud se disponant in recta linea, ut supra, & vertent faciem, sicut Celebrans, jux-

ta nostram sententiam, non ad partem Aquilonarem, sed ad Meridionalem, & latera sinistra ad Altare, ut facilius Populus audire possit Præconium Paschale.

Celebrans, posito Missali super legili, illud apertum incensat, ut supra diximus, & postea clara, & hilari voce incipit Præconium *Exultet*, &c. Ad verba: *Curvat imperia*, infigit grana Incensi prout supra, & ad alia verba: *Rutilans ignis*, accendit Cereum ex una candelarum Arundinis: ad verba: *Apis Mater eduxit*, quiescit, donec quartus Clericus ex Cereo per candelulam in virga lampadem, vel lampades accendat. Finito Præconio, Celebrans claudit Missale, secundus Clericus firmat Arundinem in sua basi; tertius deponit Crucem à latere Epistolæ, vel eam defert in Sacristiam; deinde præcedentibus Thuriferario cum Clerico de granis à sinistris, ac secundo, & tertio Clerico, facta

facti genuflexione. Altari, revertitur Celebrans in Sacristiam; ibique depositis Para-

mentis Albis, accipit Manipulum, Stolum, & Planetam coloris violacei.

De Prophetiis. §. IV.

Celebrans ita paratus, precedentibus Clericis, procedit ad Altare, & facta Cruci genuflexione, ascendit, osculaturque illud in medio, deinde accedens in cornu Epistolae, super Missali ab aliquo Acolyto ibi asportato, alta voce legit duodecim Prophetias, Oraciones, & Tractus, genuflectens cum omnibus, dum ante Oraciones, excepta ultima, dicit: *Flectamus genua*, cui Clericus surgens respondet: *Levate*.

Si tamen erit numerus sufficiens Acolythorum, in plano ante Altare cantare poterunt

Prophetias, & tunc Celebrans eas submissa voce legit; ita etiam si erit Chorus, omnes Tractus cantabit, aliter leget idem Celebrans, ut diximus.

Completa ultima Oratione, Celebrans descendit in planum, & facta genuflexione Cruci, procedit ad scabellum, sive Credentiam, & ibi deponit Planetam, & Manipulum.

Si Ecclesia habuerit Fontem Baptismalem, Celebrans accipiet Pluviale violaceum; si autem Fontem non habet, accedit sine Casula ante Altare pro Litanis, ut infra.

De Benedictione Fontis. §. V.

Si benedicendus sit Fons Baptismalis, primus Clericus amovet Cereum accensum e Candelabro, & accedit ante Altare. Tertius Clericus accipit Crucem, & similiter venit ante Altare. Duo alii Clerici accedunt ad Celebrantem sedentem super aliquo scabellum, qui surgens incipit alta voce Tractum: *Sicut Cereus, &c.* quem lentè prosequitur cum suis Clericis.

Inchoato Tractu, dirigitur Processio ad Fontem, factis debitis reverentiis Altari, hoc ordine. Primò Clericus cum Cereo;

Secundò Clericus cum Cruce; Tertio Celebrans, medius inter duos alios Clericos, recitans tecto capite Tractum. Cum ad Fontem pervenerit, peragit omnia, ut supra, extollendo, & deprimendo vocem, etiam non canter, ut in Missali, & ipsemet asperget Populum de aqua, quam benedixit, suo tempore, & baptizat in Paramentis albis, si aliqui sint, quos catechizaverit ante Officium, & in Ecclesiam introduxerit eodem modo, quo supra diximus.

De Litanis, & Missa, cum Vesperis, &c. §. VI.

Completa Fontis benedictione, incipit Litanias, & revertitur ad Altare, & deposito Pluviali, procumbit ad Altare ut supra, si aliquis cantet, vel legat Litanias; si verò ipsemet recitat, tunc non prostratus, sed genuflexus manet, & eo casu non dicit in fine *Kyrie eleison*, sed discedit ad vestiendum se pro Missa celebranda in Paramentis albis, & interim removetur Pallium Altaris violaceum, ut appareat album, quod sub ipso positum fuit, & accenduntur candelæ. Ponitur etiam ab aliquo Acolyto Galix super Altare, & præ-

paratur Missale super cussino albo; deinde Celebrans indutus Paramentis albis, revertitur ad Altare (Clerico precedente) ante cuius gradus facit Confessionem de more cum Psalmo *Judica me Deus, &c.* si adsint aliqui Clerici Cantores, sive Laici, qui sciant cantare, poterunt cantare *Kyrie eleison* (licet reliquum Officium sine cantu celebratum fuerit) sin autem non adsit Chorus, ipse Celebrans juxta morem, facta Confessione, ascendit ad Altare, & in ejus medio post Orationem

Aufer à nobis, dicit immediatè *Kyrie elei-
son*, ut aliàs, cum non legatur Introitus.
Si hæc Missa, ut dixi, celebratur cum can-
tu Chori, fieri poterit in ea thurificatio Al-
taris, etiam si celebretur ea sine Ministris
Saceris, non obstante sequenti Decreto -- In
Missâ Conventuali dierum sollempnium, quæ
absque cantu & Ministris celebratur, non
est faciendâ thurificatio, ut respondit S.R.
C. die 22. Januarii 1701. in una *Camaldu-
lensium ad 11. dubium* -- Ex dicto enim De-
creto, colligitur, quòd ad faciendam hanc
thurificationem sufficiat, si Missa celebratur
cum cantu, etiam si sine Ministris. Finita au-
tem tali incensatione, tunc dicit *Kyrie* in
cornu Epistolæ, & deinde rediens ad me-
dium Altaris, cantat, vel dicit *Gloria in ex-
celsis*, & pulsantur Campanæ, ut supra
diximus.

Post Epistolam, Celebrans dicit ter *Alle-
luja*, elevandò gradatim vocem, & Clerici
post quamlibet vicem in eodem tono repetent
illud, & Celebrans profecquitur *ÿ*, & Tra-
ctum. Reliqua omittit, vel dicit prout in
Missali. Loco Antiphonæ, *Communio*, di-
cuntur *Vesperæ*, ut in Missali, videlicet,
Celebrans in cornu Epistolæ dicit Antipho-
nam *Alleluja*, &c. & cum Clericis profec-
quetur Psalmum *Laudate, &c.* & in fine re-
petitur *Alleluja*; deinde subdit Antipho-
nam: *Vespere autem Sabbati, &c.* cum can-
tico *Magnificat*.

Si Missa sit in cantu, ut supra, incensa-
te poterit oblata, & Altare, quòd etiam in-
censabit ad prædictum Canticum *Magnificat*.

Finita Missa, Celebrans, præcedente Mi-
nistro, deferente Missale, relit in Sacri-
stiam de more.

Minutiores Ritus & Ceremonias hic
omittimus, quia Celebrans respectivè ser-
vare poterit alia, quæ supra diximus de hac
sacra functione, servatis servandis pro Ec-
clesiis Minoribus.

Tandem Celebrans, vel alius Sacerdos,
paratus Cotta, & Stola alba, ac Velo hu-
merali, reponit Sanctissimum Sacramentum,
Clericis, vel aliis facies deferentibus, in
Tabernaculo solito, à quo amplius non re-
moveretur, nisi necessitas ad id cogat. Ex
Memorial. Rit. pro *Ecles. Minor.* ex Baul-
dry part. 4. cap. 11. art. 6. & ex Torrino
part. 3. sect. 2. cap. 3. §. In *Minor. Ecclesiis*.

Terminatis Commentariis, & Observa-
tionibus in Rubricis, quæ in Missis, &
Officiis Quadragesimalibus exactè observan-
tur ab Ecclesia Latina, superest nunc, ut te-
moneamus, benevole Lector, idèd nos de
Ritibus, qui toto Quadragesimali tempore
in Ecclesia Græca peraguntur, pauca tradi-
disse, quia de iis Gavantus noster, cujus
vestigiiis insissimus, nulla ferè mentionem
fecit. Quisquis tamen de Ritibus Quadra-
gesimalibus prædictæ veteris Ecclesiæ Græ-
cæ instrui perfectè desiderat, legere poterit
ejus Officium Quadragesimale recens re-
cognitum, & castigatum ad fidem præstan-
tissimi Codicis Barberini, quòd in latinum
sermonem convertit, & doctissimis etiam
Diatribis illustravit, linguis Orientalibus,
& omnigena eruditione ornatissimus An-
gelus Maria Quirini S. R. E. Cardinalis, &
Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus. De Riti-
bus verò servari solitis ab Ecclesia Græca in
Vigiliis noctis præcedentis, necnon in to-
ta die Dominicæ Passionis, seu Feria VI.
in Parasæve majoris Hebdomadæ, opuscu-
lum edidit noster piissimus pariter, & do-
ctissimus Cardinalis Thomasius sub titulo:
Officium Dominicæ Passionis, &c. quòd la-
tino sermone donavit, illud desumendo ex
diversis Græcorum libris, scilicet *Typico S.
Sabæ, Triodio, Eucologio, Evangelistario,
Horologio, Anthologio*, græcè edito in alma
Urbe sub Clemente VIII & *Horologio*
Monasterii Cryptæ Ferratæ in Agro Tu-
sculano græcè pariter typis expresso An-
no 1677.